

16+

Літ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 2 (5312) 17 студзеня 2025 г.

ISSN 0024-4686

Важна
не быць
аб'якавымі
стар. 4-5

Тое,
што нас
вылучае
стар. 7

У гасцях
у сучаснай
Папялушкі
стар. 14

На хвалі адзінства

Фота БелТА.

Праект «Разам працуем, разам сляваем!» на ААТ «Вымяральнік».

На гэтым тыдні ў жыхароў Полацкага раёна сапраўды святочная эстафета: 13—14 студзеня зусім нечакана Наваполацк стаў 14-м горадам на маршруце рэспубліканскай грамадска-культурнай акцыі «Марафон адзінства», а 15 студзеня для вернікаў усёй краіны пасля рэканструкцыі зноў расчыніў дзверы Спаса-Праабражэнскі храм на тэрыторыі Спаса-Ефрасіннеўскага стаўрапігіяльнага жаночага манастыра.

Рэспубліканская грамадска-культурная акцыя «Марафон адзінства», якая па шматлікіх просьбах гараджан на два дні завітала ў горад-нафтавік, аб'яднала прадстаўнікоў розных пакаленняў і прафесій на 16 пляцоўках.

Традыцыйна праграма «Марафону» была насычана выстаўкамі. Так, новапалачане змаглі ўбачыць калекцыю падарункаў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад працоўных калектываў. Сярод іх — мадэлі сельскагаспадарчай, пажарнай тэхнікі, макет беспілотніка, макеты буйных беларускіх мастоў, беларуская нафта і айчынны ізмурод, сімвалічны ключ ад трох новых станцый метро ў Мінску, вялікая грамадзянская свечка ад перадавікоў аграпрамысловага комплексу Беларусі ды іншыя. Здзіўлялі прыгажосцю і нестандартным выкананнем шматлікія пано і карціны. Сярод самых папулярных — партрэт Аляксандра Лукашэнкі з яго знакамітых цытат.

Працяг на стар. 2 ▶

Уклад ва ўмацаванні гістарычнай памяці

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваў зварот жыхарам і гасцям Полацка ў сувязі з завяршэннем рэстаўрацыі Спаса-Праабражэнскага храма. Аб гэтым паведамліў прэс-службе кіраўніка дзяржавы.

«Полацкая зямля — калыска дзяржаўнасці і праваслаўнай веры беларускага народа. Менавіта тут дзевяць стагоддзяў таму была ўзведзена Спаса-Праабражэнская царква, першы камень у падмурак якой закладзены прападобнай Ефрасінняй Полацкай, — гаворыцца ў звароце. — Манастыр стаў духоўным цэнтрам прыцягнення для паломнікаў з усяго свету. Яго шматвяковая гісторыя сведчыць аб сіле веры ў Бога і яго дапамозе ў добрых справах у імя Айчыны».

Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што сучаснае пакаленне беларусаў, прытрымліваючыся заветаў продкаў захоўваць і прымнажаць багацці роднай зямлі, ажыццявіла сур'ёзную рэстаўрацыю храма з выкарыстаннем унікальных тэхналогій і метадык, якія дазволілі аднавіць старажытныя элементы царквы.

Высокай ацэнкі, на думку Прэзідэнта, заслугоўвае работа будаўнікоў, вучоных, рэстаўратараў і ўсіх, хто працаваў у гэтым святым месцы. «Дзякуючы рэалізацыі такіх праектаў уносіцца істотны ўклад у нашу агульную справу — умацаванне гістарычнай памяці беларускага народа, — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. — Упэўнены, што шанаванне хрысціянскіх каштоўнасцей будзе і ў далейшым дапамагаць у захаванні культурнай спадчыны, будаўніцтве паспяховай будучыні для нашых нашчадкаў».

Фота БелТА.

На хвалі адзінства

У зале Музея гісторыі і культуры Наваполацка была арганізавана выстаўка «Адзінства народаў — залог Вялікай Перамогі», створаная Беларуска-польскім дзяржаўным музеем гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Яна ўяўляла сабой 16 унікальных планшэтаў з інфармацыяй і аб'ёмныя экспанаты з фондаў музея. Усе ахвотныя змаглі ўбачыць прадметы, знойдзеныя на месцах баёў у Брэсцкай крэпасці, асабістыя рэчы арганізатараў беларускага партызанскага руху Пятра Міронавіча Машэрава і Аляксандры Нікіфаруны Захаравай, ўраджэнцаў Віцебскай вобласці, якія вызвалілі Беларусь.

Па словах дырэктара музея Уладзіміра Варапаева, перасоўныя выстаўкі дазваляюць пазнаёміць з гісторыяй тых людзей, хто не можа асабіста наведаць музей. «У Наваполацку да нас прыходзіў ветэран і казаў, як важна распаўсюдзіць пра вайну. Бо не кожны можа дабрацца да Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны і ўбачыць экспазіцыю. Таму мы стараемся, каб такія выстаўкі праводзіліся як мага часцей», — дадаў ён.

На ўнікальнай выстаўцы «Погляд за гарызонт», якая была арганізавана Нацыянальнай акадэміяй навук на базе Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ефрасінні Полацкай, можна было пазнаёміцца з найноўшымі распрацоўкамі ў сферы генетыкі, новымі матэрыяламі, сярод якіх былі шматслойныя плёначныя электрамагнітныя экраны, монакрыштталі і аграненыя ювелірныя ўстаўкі са штучна выгадаванага ізмурду і авіякасмичнымі тэхналогіямі. Рэктар ПДУ Юрый Раманоўскі адзначыў, што для ВУН вялікі гонар прымаць не проста гасцей, а сяброў з НАН. «Мы актыўна супрацоўнічаем з НАН, у нас ёсць сумесныя праекты, якія ў тым ліку прадстаўлены на выстаўках «Мая Беларусь» і «Погляд за гарызонт», і мы ганарымся вынікамі, якія маем», — распавёў кіраўнік універсітэта.

Выстаўка БелТА «Паралельныя сусветы» працавала ў ГЦ «Голд». Экспазіцыя наглядна дэманстравала два

супрацьлеглыя падыходы да развіцця краіны: стваральны шлях дзяржавы і разбуральны курс апазіцыі за апошнія дзесяцігоддзі незалежнай Беларусі. Карысталася папулярнасцю яшчэ адна экспазіцыя БелТА «Беларусь. Узлёт» — на 40 плакатах было паказана мінулае і сучаснае жыццё беларусаў праз бытавыя рэчы: як раней не хапала дзіцячых садкоў, як аўтамабіль быў вялікай раскошай, як на прылаўках крам не было прадуктаў. І іншы бок — што сёння і ў якім дастатку маем мы.

Не абмінулі горад-нафтавік і два буйныя праекты «Марафону», прысвечаныя працаўнікам заводаў і фабрык. «Адно справу робім» і «Разам працуем, разам спяваем!». У рамках першага сустрэліся два партнёры прадпрыемстваў — філіял Наваполацкай ЦЭЦ РУП «Віцебскэнерга» і КУП «Жыллёва-рамонтная эксплуатацыйная арганізацыя», а таксама ААТ «Будаўніча-мантажны трэст № 16 г. Наваполацка» і Наваполацкі філіял абласнога дзяржаўнага ўнітарнага праектнага прадпрыемства «Інстытут Віцебскграмадзянпраект». Прадпрыемствы даўно і цесна супрацоўнічаюць у галіне будоўлі, агульнымі намаганнямі ствараюць аб'екты рознай складанасці. Сустрэцца вольна так у святочнай атмасферы ў прадпрыемстваў-калег атрымліваецца рэдка, таму «Марафон» даў калектывам разам адпачыць і абмеркаваць планы на будучыню.

Праект «Разам працуем, разам спяваем!» вельмі чакалі на прамысловых флагамах Наваполацка, і рэспубліканская акцыя не магла іх прамінуць. Цэлі адкрытых акцыянерных таварыстваў «Нафтан», «Палімір», «Вымяральнік», «Белсплат» 13 і 14 студзеня на некалькі гадзін ператварыліся ў сапраўдныя канцэртныя пляцоўкі, на якіх для нашых рабочых выступілі зоркі беларускай эстрады — Аляксандра Мелех, Валерыя Шмат, Вольга Булай і іншыя.

— Вельмі здорава, што «Марафон адзінства» даехаў да Наваполацка. Мы, жыхары горада, пра гэта вельмі прасілі, і вольна мары спраўджаюцца. Канцэрт на

родным прадпрыемстве — гэта ўвогуле агонь! Бачыце, як шчыра завядчана рады, якімі апладысмантамі сустракаюць кожную песню?.. Такое не адыграеш на камеру: для нас гэта сапраўднае свята, — падзялілася эмоцыямі мантажнік радыёэлектроннай апаратуры і прыбораў ААТ «Вымяральнік» Кацярына Лук'янава.

Фінальным акордам «Марафону адзінства» стаў святочны канцэрт Прэзідэнцкага аркестра Рэспублікі Беларусь «Калі адзіныя мы», у якім узялі ўдзел Беларускі дзяржаўны ансамбль «Песняры», гурт «Аўра», Валерыя Шмат, Жанэт, «Ружовыя ружы», Ганна Благава і іншыя беларускія артысты.

— 17 верасня старт гэтай грамадска-культурнай акцыі даў наш Прэзідэнт Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка ў горадзе Мінску. І за гэты час гэты марафон пабываў у розных гарадах нашай краіны, што дазволіла нам чарговы раз адчуць, наколькі мы адзіныя. Адзіныя ў імкненні захаваць сваю краіну незалежнай, суверэннай. Мы ганарымся сваёй гісторыяй. Подзвіг працаўнікоў-новапалачан у тым, каб умацоўваць эканоміку свайго горада, нашай Віцебскай вобласці і ўмацоўваць эканоміку ў цэлым нашай рэспублікі, — звярнулася да шматтысячнай залы Старшыня Савета Рэспублікі Наталля Качанава.

«Марафон адзінства» змог пакінуць у сэрцы кожнага жыхара і гасця Наваполацка самае галоўнае — веру і ўпэўненасць у тым, што беларусы — моцны народ, які разам пераадоляе цяжкасці і разам радуецца поспехам. А рэспубліканская грамадска-культурная акцыя едзе далей. Наступны прыпынак — Гродна.

Аляксандра ГВОЗДЗЕВА
Фота БелТА

З клопатам аб Радзіме

Падпісаны кіраўніком дзяржавы Указ № 1 аб абвешчэнні 2025-га Годам добраўпарадкавання тычыцца не толькі адказных асоб і чыноўнікаў. Ён тычыцца кожнага жыхара краіны, бо добраўпарадкаванне ўсёй Радзімы пачынаецца з парадку ва ўласным доме, на ўласным падворку, на вуліцы, дзе жывеш. Шмат таксама залежыць і ад работы, арганізаванай на месцах. Мы пацікавіліся ў тых, ад каго непасрэдна залежыць, што ў Год добраўпарадкавання стане адметнасцю.

Старшыня Слаўгарадскага раённага выканаўчага камітэта Андрэй Кажамякін лічыць, што акцэнт на добраўпарадкаванні дапаможа істотна палепшыць стан сельскіх тэрыторый і прыцягнуць цікавасць да размешчаных на іх славутасцей. У Слаўгарадскім раёне гэта ўнікальны помнік прыроды рэспубліканскага значэння «Блакітная крыніца», які вядомы далёка за межамі Беларусі, бо з'яўляецца аб'ектам турызму і паломніцтва.

— Гэты аб'ект адзін з самых значных на тэрыторыі раёна, — перакананы Андрэй Кажамякін. — Больш чым чатыры гады таму дзякуючы Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь у нас быў пабудаваны вельмі важны для эканомікі раёна мост праз раку Сож. Слаўгарадскі раён з'яўляецца адным з тых, на які распаўсюджваецца дзеянне дзяржаўнай праграмы развіцця паўднёва-ўсходняга рэгіёна. Стану гэтых зямель Аляксандр Лукашэнка заўсёды ўдзяляе вялікую ўвагу. Наш раён моцна пацярпеў ад аварыі на ЧАЭС, але тэрыторыі адраджаюцца. Дзякуючы спецыяльнай праграме сюды прыходзяць інвестыцыі, едуць людзі. Пуцэправод звязаў два берагі ракі і вырашыў праблему, якая існавала доўгі час. У зімовы перыяд трапіць у Засожжа было праблематычна, прыходзілася абслугоўваць населеныя пункты, якія там знаходзіцца, у аб'езд. А гэта звыш 100 лішніх кіламетраў. Наведваць і даглядаць «Блакітную крыніцу» наогул было амаль немагчыма. Цяпер усё гэта ў мінулым. Мост не толькі вырашыў праблему, але і даў магчымасць актыўна развіваць турызм, скараціў адлегласць паміж раёнам і расійскім прымежжам. Сёлета мы плануем правесці яшчэ больш маштабную работу для развіцця інфраструктуры і стварэння больш камфортных умоў для знаходжання паломнікаў і турыстаў на нашым помніку прыроды рэспубліканскага значэння «Блакітная крыніца».

Нэлі ЗІГУЛЯ
Фота з адкрытых крыніц

Аляксандр Лойка, дырэктар дзяржаўнай установы «Музей “Замкавы комплекс «Мір»»:

— У Замкавым комплексе актыўна ідуць работы па добраўпарадкаванні нашага старажытнага італьянскага парку XVI—XVII стагоддзя. Згодна з гістарычнымі данымі, сад займаў плошчу ў 25 гектараў, дзе раслі дрэвы, гародніна і кветкі. Парк аднаўляецца на тым месцы, дзе ён быў пры Радзівілах.

Значныя работы праведзены па ачыстцы возера. Была адноўлена дамба, а сёлета мяркуецца ўстанавіць тут фантан, для гэтага ствараецца пэўная інфраструктура, ідзе карэкціроўка праекта па адводзе сцёкаў. Таксама ў возеры будуць плаваць рыбка, за якімі можна назіраць з прыгожага моста. Мяркуюцца, што і ўвесь парк будзе

добраўпарадкаваны ў гэтым годзе. Работы вядуцца за кошт пазабюджэтных сродкаў Мірскага замка і прыцягнення дзяржаўных інвестыцыйных фондаў.

Поўнасцю паркавая зона прыме сваю канчатковую форму праз тры гады. Менавіта ў гэты тэрмін будзе створана жывая агароджа з кустовых раслін. Але італьянскі парк і сёлета будзе выглядаць адпаведна яго гістарычнаму абліччу. Дарэчы, паркавая зона — гэта другая чарга рэканструкцыі комплексу пасля Мірскага замка.

Летась наш музей наведала больш чым 400 тысяч турыстаў, што на 50 тысяч больш за папярэдні год. Рост звязаны з развіццём унутранага турызму, цікавасцю расійскіх грамадзян, а таксама дзеяннем бязвізу.

Маргарыта УШКЕВІЧ

Фота Кастуся Дробова.

Будучыня ў сучаснасці

Міжнародны выставачны цэнтр запрашае на выстаўку «Мая Беларусь», дзе можна пазнаёміцца з мноствам цікавых праектаў, звязаных з дасягненнямі нашай краіны.

Выстаўка займае плошчу больш чым 30 тыс. кв. м. Гэта сапраўднае падарожжа па нашай краіне ў адной прасторы. У межах праекта прадстаўлены розныя лакацыі: «Культурная спадчына», «Мы будучыня», «Разумны горад», «Прыгожая краіна», «Навука і інтэлект»,

«Клопат і здароўе», «Спартыўная краіна», «На варце», «Атамная энергія», «Сельская гаспадарка».

Кожная лакацыя знаёміць з апошнімі дасягненнямі ў пэўнай сферы. Тут можна ўбачыць і шлях развіцця лясной гаспадаркі, і прагрэс беларускай навукі, і вынікі работы экалагаў, медыкаў, энергетыкаў і прадстаўнікоў іншых прафесій. Падчас работы выстаўкі ёсць магчымасць наведаць разнастайныя майстар-класы, прайсці апытанкі, паспрабаваць сябе ў ролі праграміста,

мастака, навукоўцы, медыка, міліцыянера і інш. Праект «Мая Беларусь» падыходзіць для наведвання ўсёй сям'ёй ці вялікай кампаніяй, бо кожны знойдзе для сябе нешта новае і цікавае.

Прадстаўлены дасягненні не толькі ў розных сферах дзейнасці, але і ў розных рэгіёнах краіны. На вялікай карце кожны знойдзе свой родны куток, ацэніць яго культуру і прыгажосць прыроды. Асабліва карысным праект з'яўляецца для школьнікаў. Акрамя апошніх дасягненняў, тут можна пазнаёміцца са структурай розных дзяржаўных органаў, даведацца пра асаблівасці іх работы і нават унесці свае прапановы па далейшым развіцці Беларусі.

Лакацыя «Культурная спадчына» знаёміць з багатай, насычанай падзеямі гісторыяй нашай краіны. Тут можна прасачыць звычаі і традыцыі беларускага народа, якія захаваліся да нашых дзён. Беларусь на першы погляд здаецца невялікай краінай, але кожны рэгіён можа прадставіць непаўторныя прадметы і тэхнікі мастацтва, цікавыя традыцыі і дасягненні. У межах выстаўкі праходзяць дыялагавыя пляцоўкі па

розных кірунках (пачынаючы са спорту і заканчваючы экалогіяй і турызмам), канцэртныя праграмы, якія знаёмяць наведвальнікаў з рэгіянальнымі музычнымі калектывамі з усёй Беларусі.

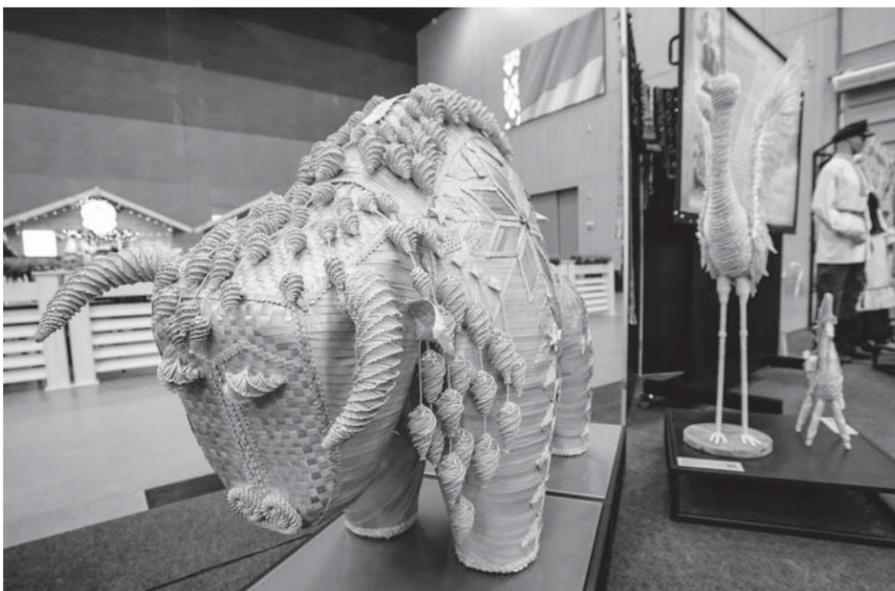
Зона кірмашу і фудкорт прапануюць пакаштаваць і набыць стравы беларускай харчовай прамысловасці.

У інтэрактыўнай форме, з дапамогай сучаснай мовы камунікацыі, можна ўбачыць будучыню краіны праз яе сучаснасць. Майстар-класы, гульні і экскурсіі дапамагаюць адчуць сябе часткай гэтай вялікай краіны і яе поспехаў.

Выстаўка «Мая Беларусь» — гэта магчымасць адкрыць родную старонку для сябе па-новаму — тую моцную, незалежную, шматгранную і прыгожую Беларусь, якая, дзякуючы плённай працы, любові і патрыятызму яе народа, працягвае развівацца насуперак сусветнай няўстойлівасці.

Праект працуе штодзень да 27 студзеня. Падчас работы выстаўкі ад станцыі метро «Акадэмія навук» і «Пушкінская» арганізавана работа двух дадатковых аўтобусных маршрутаў.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА
Фота Віктара ІВАНЧЫКАВА

«Грамадзянскасць і патрыятызм — любога творчага чалавека,

Ва ўмовах інфармацыйнай вайны, у рэаліях якой мы жывём не першы год, вага і значнасць слова павялічылася ў разы. Асабліва сёння, у разгар важнай для краіны электаральнай кампаніі, якая нашым нядобразчыцям бы костка ў горле. Слова пісьменніка, чалавека, для якога яно, слова, — рабочы інструмент, сёння важкае і значнае ўдвая. Някрасаўскае «паэтам можаць ты не быць, грамадзянінам — абавязан» застаецца актуальным і ў сучасным грамадстве.

Але ці чуваць слова пісьменнікаў так, як яно павінна гучаць у гэтай сітуацыі? Ці некаторыя сапраўды «саромеюцца публічна выказаць свой патрыятызм і дзяржаўнасць», як небеспадстаўна папракнуў калег Андрэй Мукавозчык у папярэднім нумары?

Аб тым, ці можа сёння пісьменнік прамаўчаць, а калі не маўчаць, то ў якой форме, мы пагаварылі на круглым сталі з членамі Саюза пісьменнікаў Беларусі. Пра ролю асобы і слова пісьменніка ў фарміраванні грамадскай думкі, у жыцці грамадства разважалі старшыня СПБ, дырэктар выдавецтва «Беларусь» Алесь Карлюкевіч, доктар гістарычных навук, прафесар, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, старшыня Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры і навучы Ігар Марзалюк, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Міхаіл Пазнякоў, намеснік старшыні Мінскага абласнога аддзялення СПБ, паэт Рагнед Малахоўскі, публіцыст, галоўны рэдактар «Сельскай газеты» Сяргей Міховіч і лаўрэат міжнародных літаратурных прэмій, член Прэзідыума СПБ, паэтэса Ірына Карэніна.

— Можаце паспрачацца, але сапраўды «паэты-трыбуны», здольныя павесці за сабой масы, ужо не ўспрымаюцца як сучасная з’ява. І ёсць падставы казаць, што пісьменнікі, дый увогуле прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі Беларусі саромеюцца публічна выказаць свае патрыятызм і дзяржаўнасць...

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ: «Пісьменнікі, мастакі, прадстаўнікі іншых творчых прафесій — зусім не сарамлівыя людзі. І выказваюцца, і думкі пэўныя вылучаюць. Толькі найперш гэта робяць згодна са сваім прызначэннем, праз уласны творы. Хіба не патрыятычнай пазіцыяй можна вызначыць тое, што адбываецца ў дзіцячай літаратуры апошніх дзесяцігоддзяў? У яе прыйшоў вялікі атрад настаўнікаў, літаратараў, у якіх за плячыма педагогічны вопыт, якія разумеюць, як трэба выходзіць юнага грамадзяніна. Поруч з аўтарытэтнымі пісьменнікамі-радымазнаўцамі, да якіх я б аднёс і Уладзіміра Мазго, і Міхася Пазнякова, і Алену Стэльмах, і светлай памяці Міколу Маляўку, у літаратуры працуюць пісьменнікі-педагогі: Тамара Кавальчук, Тамара Краснова-Гусачэнка, Кацярына Хадасевіч-Лісавая, Іна Фралова, Валянціна Драбышэўская...

Вось нядаўна выйшла асобнай кнігай апавяданне Валянціны Драбышэўскай «Любіна сукенка». У творы — і вайна, і сучаснасць, і дзеці, для якіх патрыятызм — не пустое слова... Усё ў гэтым творы ёсць.

Вазьміце паэзію... Найперш хацеў бы сказаць пра «Марыіку», іншыя творы кіраўніка Магілёўскага абласнога аддзялення СПБ Алеся Казека. Яны і са сцэны гучаць, і ў друку заўважныя... А прачытайце дзіцячыя вершы Міхася Пазнякова, Валерыя Максімовіча, прысвечаныя дзяржаўным сімвалам, тэме гістарычнай свядомасці! Хіба гэта не мае адносінаў да патрыятычнага і палітычнага выхавання грамадства?!

Ігар МАРЗАЛЮК: «Грамадзянскасць і патрыятызм — неад’емная характарыстыка любога творчага чалавека, тым больш пісьменніка. Толькі ад нас

залежыць: ці будзе існаваць незалежная беларуская дзяржава, ці будзе яна самастойна развівацца, ці будуць у гэтай дзяржаве культурныя коды, якія вызначаюць нашу нацыянальную непаўторнасць, самабытнасць, усё тое, што робіць нас беларусамі. Тут пытанне няма! Але... Давайце не блытаць жанры. Я заўсёды з адкрытым забралам выказваюся, бо прафесійна займаюся палітыкай. Публіцыстыка — зусім іншая справа...

А вось ці павенен, скажам, раманіст палемізаваць з якім-небудзь вар’ятам у сацыяльных сетках? Тым больш калі ён піша на экстрэмніцкім забароненым рэсурсе? Таксама пытанне, праўда? Наогул, форма выяўлення грамадзянскай пазіцыі можа быць сёння надзвычай рознай, нават доўгайграючай, але разам з тым умацоўваць падмурак нашай беларускай дзяржаўнасці, таго храма, імя якому — Беларусь.

Перакананы, што Мікалай Іванавіч Чаргінец не саромеецца і выразна робіць гэта пры любой нагодзе, у любым інтэр’ю. Алесь Карлюкевіч, Міхаіл Пазнякоў таксама не саромеюцца. Можна сказаць, што саромеецца пэўная частка творчай інтэлігенцыі. Але агулам абвінавачваць у адсутнасці патрыятызму, любові да сваёй дзяржавы беларускіх пісьменнікаў і іншых прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі як мінімум спрэчна.

Тое, што творчая інтэлігенцыя павінна выяўляць сваю прыныцыповую грамадзянскую пазіцыю, згодны. Яе ніхто не заменіць і не адменіць! Аднак якая павінна быць форма выказвання? Маніфест, падпісаны ўсімі? Адкрыты ліст, зварот да кагосьці? Калі нашы пісьменнікі выдаюць свае кнігі, якія, вядома, праходзяць праз Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь як сацыяльна значныя праекты, то гэта ўжо з’яўляецца фактам

падтрымкі нашага беларускага «я». Ці не так? Добры прыклад — раман ганаровага старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалая Чаргінца «Аперацыя «Кроў»». Гэтая кніга — адказ усім, хто фальсіфікуе беларускую гісторыю, сапраўдная падтрымка беларускай дзяржаўнасці, курсу на патрыятызм. Гэта расповед пра тую вялікую трагедыю і той гераізм, якія былі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Што тычыцца нейкіх іншых рэчаў, тут кожны адчувае меру сваёй адказнасці. У прыватнасці, я бяру ўдзел у вельмі важнай справе — стварэнні Нацыянальнага гістарычнага музея».

Міхаіл ПАЗНЯКОЎ: «Пісьменнік без любові да Радзімы — не пісьменнік. Мы ніколі не саромеемся выказаць свае патрыятычныя пачуцці, паказваць, што стаім на трывалых дзяржаўных пазіцыях. Аб гэтым сведчаць нашы выступленні ў перыядычным друку, на радыё і тэлебачанні. Безумоўна, акрэсліваем патрыятызм і ў сваіх творах. Апрача гэтага, абавязкова праводзім гутаркі на патрыятычныя тэмы з чытачамі падчас творчых сустрэч у школах і гімназіях, ВУНУ, у музеях і бібліятэках. А гэта не адна тысяча выступленняў за год. Тым больш вядзём размовы са слухачамі аб любові да Радзімы, яе мужнай гісторыі і дасягненнях у апошнія дзесяцігоддзі на «Уроках мужнасці», якія пастаянна праходзяць у Мемарыяльнай зале Дома літаратара, а таксама ў навучальных установах, у «Школе актыўнага грамадзяніна» падчас сумесных акцый і праектаў з дзяржаўнымі структурамі і грамадскімі арганізацыямі. Напрыклад, з такімі як «Белая Русь», Фонд міру, Таварыства дружбы «Беларусь — Расія» і іншыя. Наша аддзяленне штогод выдае некалькі калектыўных зборнікаў патрыятычнай накіраванасці. Напрыклад, «Дзве сестры: Беларусь і Расія», «Пад мірным небам», «Русь і Белая Русь — адны», «Пад зоркай Перамогі», «Победилі. Перамаглі» і іншыя. Рыхтуем штогод два выпускі альманаха «Армія і Культура». Актыўна супрацоўнічаем з Міністэрствам абароны і Дзяржаўным пагранічным камітэтам Рэспублікі Беларусь».

Рагнед МАЛАХОЎСКІ: «Пісьменнікі не маўчаць. Лічу, што грамадзянская пазіцыя, патрыятызм, дзяржаўнасць пісьменніка ў першую чаргу праяўляюцца праз яго творы. Прачытаўшы той ці іншы верш, апавяданне, аповесць, дзённікавыя ці публіцыстычныя развагі, няцяжка зразумець, ці напісана гэта з любоўю і павагай да Радзімы, дзяржавы, людзей, наколькі глыбока агаіасамлівае аўтар уласнае жыццё з лёсам краіны. Альбо прысутнічае нелюбоў, нянавісць, пагарда. У Саюзе пісьменнікаў Беларусі я не ведаю калег, чые творы выклікалі б негатыву. Пытанні, магчыма, могуць узнікаць толькі да тэхнічнай або мастацкай якасці асобных твораў. Рэгулярныя публікацыі на старонках дзяржаўных перыядычных выданняў, выступленні на радыё

і тэлебачанні, удзел у святкаванні важных дзяржаўных дат — гэта і ёсць праяўленне актыўнай грамадзянскай пазіцыі.

Калі чытаеш вершы класікаў беларускай літаратуры, не ўзнікае пытанняў пра іх грамадзянскую пазіцыю і патрыятызм, хоць пра палітыку там не было. І творы сённяшніх паэтаў (а на старонках «ЛіМа», напрыклад, у 2024 годзе надрукавана больш за сто аўтарскіх падборак) гавораць самі за сябе. Пісьменнікі не саромеюцца, і бывае, што адзін верш скажа больш, чым доўгая правая палітолага ці прапагандыста. Гэты верш можа быць, на першы погляд, на нейтральную тэму. Тысячы сустрэч за год пісьменнікі праводзяць у навучальных установах, бібліятэках, ваінскіх часцях, працоўных калектывах. Звычайна яны безганарныя, нават за дарогу творцы плацяць самі. Ці ж гэта не патрыятызм?!

Сяргей МІХОВІЧ: «Па спецыфіцы сваёй працы я бачу ў асноўным сітуацыю ў рэспубліканскіх сродках масавай інфармацыі, на беларускім тэлебачанні — ці ёсць там меркаванні прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі, ці няма. А там іх амаль няма! Магчыма, нешта праходзіць па-за мае ўвагай, таму не магу аб’ектыўна даваць ацэнку.

Напрыклад, я ведаю, што прадстаўнікі СПБ праводзяць сустрэчы ў творчых калектывах, у школах, маладзёжных аўдыторыях. Актыўна працуе ў гэтым кірунку разам з калегамі Міхаіл Пазнякоў, кіраўнік Мінскай гарадскога пісьменніцкай арганізацыі, таму сказаць, што пісьменнікі зусім схаваліся ад грамадскасці, нельга.

Магчыма, не хапае актыўнасці прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі ў сацыяльных сетках, дзе яны могуць і павінны выказацца. Гэта тое, што сёння карыстаецца найбольш папулярнасцю, дзе найбольш глядачоў, слухачоў, чытачоў, дзе іх свядомая пазіцыя будзе данесена да большай колькасці нашых грамадзян, у чым ёсць вялікая патрэба. Менавіта там слова творцаў грамадзянскага, патрыятычнага характару сапраўды вельмі не хапае. І трэба неяк актывізаваць іх.

Так, я малады член Саюза пісьменнікаў Беларусі, але мяркую, што маю права пра гэта казаць, бо даўно працую ў публіцыстыцы. І сам сваю пазіцыю актыўна выказваю на працягу многіх гадоў, а не толькі цяпер. У сваіх калонках рэдактара, у прыватнасці, пастаянна раблю гэта. Там ёсць і ацэнка палітычнай сітуацыі, і міжнародны парадак дня, і падтрымка курсу Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Вядома, пішу і пра аграпрамысловы комплекс, і пра нашу вёску, там адбываюцца вялікія становішчы перамены — эканамічныя і сацыяльныя.

Дарэчы, інтэлігент — гэта не толькі пісьменнік, мастак ці яшчэ хтосьці з прадстаўнікоў творчых прафесій. Ёсць інтэлігенцыя і сярод працоўнага класа, там шмат цікавых суразмоўцаў. Але гэта ўжо іншая тэма!

Павінен сказаць, што проста выдатны прыклад паказваюць беларускія аналітыкі, эксперты, якія дзякуючы выпрабавальнаму для нашай дзяржавы 2020 году вельмі актывізаваліся.

Алесь Карлюкевіч

Ігар Марзалюк

Міхаіл Пазнякоў

неад’емная характарыстыка тым больш пісьменніка...»

У розных СМІ шмат ацэнак, спрэчак, думак на сацыяльныя і палітычныя тэмы, яны, акрамя ўсяго іншага, развенчваюць фэйкі пра нашу краіну. Цяпер няма, як калісьці, дэфіцыту публічных выказванняў лідараў меркаванняў. Іх імёны ўсім вядомыя. Яны не саромеюцца выказацца пастаянна, у тым ліку і падчас беспрэцэдэнтнага “Марафону адзінства”. На іх фоне, канешне, малавата, мякка кажучы, актыўных меркаванняў прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі, тых жа пісьменнікаў. Хацелася б, каб гэтага было больш! Калі падумаць — чаму іх так мала? Саромеюцца? Неяк наўна казаць, што пісьменнікі саромеюцца выказаць публічна свой патрыятызм і дзяржаўнасць. Яны ж мастакі слова! Яны гэта ўмеюць і могуць. Ці ім не даюць магчымасці? Наадварот, заклікаюць да гэтага! А можа, не хочучь? Вось тут ужо іншая справа...»

Ірына КАРЭНІНА: «Саромецца казаць аб любові да Радзімы, на мой погляд, — своеасабліва хвароба, і яе трэба лячыць. Я выдатна памятаю, як і калі гэтая тэндэнцыя пачала набіраць сілу — яшчэ ў савецкія часы вялікі “ўклад” у гэты кірунак унесла “шасцідзясятніцтва”: жыццё за кошт дзяржаўнага і, прабачце, кукіш у кішэні — гэта быў такі агульны стыль, уласцівы інтэлігенту. Тады ж увайшло ў моду ганьбіць сваё і аддана любіць замежнае — жвачку, джынсы, галоўнае, каб на этыкетцы надпіс быў лацінкай. Так, былі аб’ектыўныя прычыны для такога стаўлення: недахоп тавараў народнага спажывання і ў выніку — бытавая неўладкаванасць. За гады незалежнасці Беларусь усё гэта не проста пераадолела з гонарам — якасць жыцця ў краіне цяпер значна вышэйшая, чым дзе-небудзь за мяжой. Аднак у некаторай частцы людзей звычка ганьбіць сваё і захапляцца чымсьці замежным, якое здалёк уяўляецца вельмі прыгожым, захавалася: не буду казаць, што ў нашым сённяшнім жыцці гэты трэнд цалкам знік. Ёсць яшчэ тыя, хто так і не навучыўся цаніць сваё. І ёсць яны не толькі сярод інтэлігенцыі: вечно незадаволеных, якім усё і заўсёды не так, можна сустрэць дзе заўгодна, у любых сацыяльных пластах. Ім і каўбаса ў Германіі смачнейшая (няпраўда!), і рэчы, пашытыя ў найбяднейшых краінах Азіі, але з лэйблам вядомага заходняга брэнда, мілейшыя за якасныя айчыныя. Тых вялізных, беспрэцэдэнтных па сусветных мерках сацыяльных гарантый, якія дае сёння наша суверэнная дзяржава сваім грамадзянам, яны зусім не бачаць, хоць імі карыстаюцца.

Згадваю адзін дыялог, які адбыўся ў мяне гадоў пятнаццаць таму з нейкім апазіцыйным літаратарам: ён з асадодай падлічваў, наколькі вялікая ў Германіі дапамога па беспрацоўі і як выдатна на гэтыя грошы мог бы жыць. Гэта значыць, удумайцеся: мара пісьменніка і выдаўца, так бы мовіць, “уладара дум” — з’ехаць за мяжу і там лайдачыць, жывучы захрыбетнікам! Пры гэтым паскудзіць з-за мяжы роднай краіне.

Уласна, пра такую вольную гарластую «інтэлігенцыю» мне ўсё стала зразумела яшчэ тады, у 2020 годзе. Яны проста

выказалі свае мары ва ўвесь голас, толькі і ўсяго. Але, на шчасце, мараць аб тым, каб закупляцца ў жабрацкай польскай “Бедранцы”, у нас усё менш: хтосьці з’ездзіў, паспытаў “свабоды” разам з прадуктамі, тэрмін якіх ужо выйшаў, і зразумеў, што да чаго, іншыя нарэшце скінулі з плячэй гэты цяжар: хваляць сваю краіну неяк сарамліва, з аглядкай. Мяне асабіста цапшаць нават ролікі ў TikTok: вялізная колькасць беларусаў паказвае, распавядае, як жывецца ў вёсцы, як яны развіваюць сваю фермерскую гаспадарку ці малы бізнес. Так, вядома, не ўсё ідэальна, ёсць куды расці ў тым ліку ў сферы культуры, але гэта пытанне часу і намаганняў, якія павінен прыкладваць кожны з нас».

— Дык ці могуць сёння пісьменнікі ўплываць на грамадскую думку?

А. К.: «Паўтаруся. Найперш уплываць на грамадскую думку пісьменнікам варта праз мастацкі творы. Тыя сімвалы, вобразы, тыя сюжэты, якія аўтары закладваюць у вершы, паэмы, апавяданні, аповесці і раманы, павінны быць перакананымі. Іншая справа, што папярэвыя выданні — як кнігі, так і літаратурна-мастацкая перыёдыка — не карыстаюцца такой увагай шырокага грамадства, як было некалькі дзесяцігоддзяў назад. Таму, відавочна, удзел у рабоце медыяпрасторы, асабліва электроннай, лічбавай, як, дарэчы, і жывыя сустрэчы з людзьмі (а іх пісьменнікі і ў сталіцы, і ў рэгіёнах праводзяць неверагодна шмат), — справа надзвычай важная».

І. М.: «Я перакананы, што кожны, хто піша, можа ўздзейнічаць на грамадскую думку словам, трансляцыяй сваіх сэнсаў. Дарэчы, члены Саюза пісьменнікаў Беларусі выразна адлюстроўваюць сваю пазіцыю на старонках газеты “Літаратура і мастацтва”. Дастаткова пагартаць нумары выдання, каб пераканацца, што тыя, хто ўваходзіць у наш творчы саюз, не хаваюць ні свае погляды, ні свае памкненні, ні свой патрыятызм. Надзвычай яскрава выказаўся ў рубрыцы “Час выбіраць” цяперашні міністр культуры Рэспублікі Беларусь Руслан Чарнецкі (№ 44, 22 лістапада 2024 года). Яго прадстаўніца творчай інтэлігенцыі можна нават цытаваць!»

М. П.: «Пэўныя нашы пісьменнікі маюць адметную магчымасць уплываць на грамадскую думку, бо працуюць у дзяржаўных структурах і арганізацыях, у выдавецтвах і рэдакцыях выданняў, на радыё і тэлебачанні, ва ўстановах адукацыі і культуры, у грамадскіх арганізацыях, на прадпрыемствах. Іх голас мае і павінен мець вялікае значэнне. Але трэба, безумоўна, працаваць з большым імпаўтам, павышаць пісьменніцкі аўтарытэт у грамадстве праз усю сваю дзейнасць, як творчую, так і культурна-асветніцкую. Гэта мы ў Саюзе пісьменнікаў

і стараемся рабіць, на гэта накіраваны нашы планы і задачы. Толькі на рахунак сталічнай пісьменніцкай арганізацыі штогод выхад 110—120 аўтарскіх кніг, амаль дзве тысячы публікацый у перыёдыцы, звыш шасці тысяч выступленняў у самых розных аўдыторыях.

Важна разам з Міністэрствам культуры арганізоўваць спецыяльныя творчыя паездкі па ўсіх гарадах краіны. Упраўленням і аддзелам ідэалагічнай работы і па справах моладзі, упраўленням і аддзелам культуры больш актыўна супрацоўнічаць з Саюзам пісьменнікаў Беларусі і яго аддзяленнямі. У савецкі час такія функцыі выконвала Бюро прапаганды мастацкай літаратуры, дзяржаўная структура, арганізатары работы якой былі ў многіх гарадах. Аднавіць такую структуру было б важным укладам у выхаванне насельніцтва праз мастацкую літаратуру, далучэнне яго да сумленнага, высокага, патрыятычнага Слова».

Р. М.: «Можна запісаць ролік па нейкім надзвычайным грамадска-палітычным пытанні і закінуць яго ў сацсеткі. Але для сапраўднага творцы — гэта драбнавата. А вось напісаць верш ці апавяданне, пасля прачытання якога, напрыклад, студэнт стане ганарыцца, што ён грамадзянін Беларусі, ці пенсіянер пераканае ўнікаў вярнуцца з замежных заробкаў на Радзіму — такія рэчы варгыя павагі.

Усе абласныя аддзяленні СПБ і Мінскае гарадское рэгулярна рэалізуюць самыя розныя патрыятычныя праекты. Напрыклад, Мінскім абласным аддзяленнем цягам апошняга часу падрыхтаваны, выдадзены і распаўсюджаны калектыўны зборнік мастацкіх твораў “Званой перазвон», прысвечаны Хатынскай трагедыі і памяці спаленых вёсак Міншчыны, песенны зборнік “Радзімы песенныя сцежкі” і інш. Ёсць даволі амбіцыйныя планы на будучыню. Упэўнены, і надалей, адчуваючы пульс жыцця краіны, голас пісьменніка не змоўкне і будзе служыць толькі на карысць Беларусі».

С. М.: «Яшчэ Янка Купала пісаў:

*З цэлым народам гутарку весці,
Сэрца мільёнаў падслухаць біцці —
Гэткай шукаю цэлы век часці,
Гэта адно мне падпору жыцця.*

Гэта прыклад таго, як пісьменнікі і паэты могуць выказацца сёння праз мастацкае слова публічна. Яны могуць узяць удзел у тым жа “Марафоне адзінства”, які праходзіць цікава, масава па ўсёй Беларусі. Многія дзеячы мастацтва актыўна ўдзельнічаюць у гэтых мерапрыемствах. Але не ўсе, і пісьменнікаў там яўна малавата... У рэгіёнах ёсць дастаткова лідараў меркаванняў, хто пры магчымасці таксама мог бы далучыцца да гэтай справы. Можна выступіць у працоўных калектывах па месцы жыхарства — таксама карысная справа. Мабыць, пра яе і не заўсёды напішучь

газеты, гэта не пакажуць на тэлебачанні. Але галоўнае цяпер — сапраўды не маўчаць, не быць абыякавым да лёсу сваёй краіны. Пісьменнікам, іншым творцам нашы людзі давяраюць, таму, калі яны актывізуюцца цяпер, канешне, — вялікая падтрымка нашага курсу.

Магчыма, хтосьці і піша свае грамадзянскія вершы ці прозу, але робіць гэта ціхенька, дзесьці ў куточку, як кажуць, у стол. А трэба — на людзях, публічна не маўчаць, бо да завяршэння электаральнай кампаніі засталася мала часу. Мастацкі твор, канешне, хутка не напішаш, таму трэба апераўна выказацца праз СМІ. Нашы людзі разумеюць шчырае добрае слова, трэба толькі ісці на сустрэчы з ім, а не пужацца і не саромецца. А галоўнае — жадаць выказацца!

Можна, тое, што скажу зараз, не зусім у кантэксце тэмы круглага стала... Але хацелася б таксама сказаць і пра важнасць беларускага патрыятычнага кіно, тэатра. Канешне, ужо не паспееш напісаць за такі невялікі тэрмін кнігу, сцэнарый і тым больш не паспееш зняць фільм ці зрабіць пастаноўку. Але гэта важна не толькі цяпер — наогул. Няўжо ніхто не можа стварыць, напрыклад, твор па падзеях 2020 года? Такі фільм чакаюць глядачы. Як пісаў Васіль Быкаў пра Сотнікава ў час Вялікай Айчыннай вайны... Праводжу менавіта такую паралель, тут таксама тэма здрады і патрыятызму. Мізэрны працэнт былых нашых суйчыннікаў у 2020-м здрадзілі сваёй

роднай Беларусі, купіліся на заходнія каштоўнасці, абяцанкі і пайшлі супраць усяго беларускага народа... Няўжо нашы паважаныя творцы, сцэнарысты, пісьменнікі, кінемаграфісты сапраўды такія занятыя, што ніхто не можа прысвяціць твор гэтай няпростай, але надта цікавай драматычнай падзеі? Вельмі хацеў бы, каб мяне пачулі».

І. К.: «Азірніцеся на свет, на тое, што ў ім адбываецца: часы цяпер трывожныя, па суседстве з намі грыміць вайна, і гэта не можа не адбівацца на светаўспрыманні беларускай нацыі. *Inter arma silent Musae* — калі размаўляе зброя, музы маўчаць. Вядома, Цыцэрон меў на ўвазе не тое, што пісьменнікі не пішучь творы або музыканты закідаюць інструменты ў каморку, хутчэй, тое, што мастацтва сыходзіць у цень, калі над светам згушчаюцца хмары. Але можна трактаваць і інакш: любыя грозныя падзеі патрабуюць асэнсавання, а яно, у сваю чаргу, патрабуе часу. Душэўная праца не робіцца па пстрычцы і да зададзенага тэрміну. Па гарачых слядах рэдка ствараецца нешта па-сапраўднаму маштабнае і сур’ёзнае. Сапраўды значныя творы, у паэзіі ці ў прозе, у музыцы, нараджаюцца праз гады. Ёсць выключэнні накшталт “Ленінградскай сімфоніі” Шостакавіча, але яны толькі пацвярджаюць правіла. Цяперашняя эпоха яшчэ атрымае сваё адлюстраванне ў літаратуры. Беларускія аўтары ўнясуць сваю лепту ў асэнсаванне таго, што адбываецца. А пакуль галоўнае — аберагаць сваё, нягледзячы ні на якія “аўтарытэтыя меркаванні” і вокрыкі з-за мяжы, на нейкія насмешкі або крыўды».

Ірына ПРЫМАК

Сарэй Міхейев

Развед Малахавіч

Ірына Карэніна

Братэрства і справядлівасць

Выдазена па заказе Цэнтральнай выбарчай камісіі Беларусі, а таксама пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь кніга «Сімвалы суверэннай Беларусі» (аўтар тэксту і складальнік — вядомы ў краіне палітолаг і сацыялаг, публіцыст, аўтар многіх кніг, член прэзідыума Саюза пісьменнікаў Беларусі Сяргей Мусіенка) стане сапраўднай падзеяй. І як факт айчыннага кнігавыдання (тыраж, які ажыццёўлены на дзвюх мовах — рускай і беларускай, складае амаль 100 тысяч экзэмпляраў), і як сапраўдны ўрок грамадзянскага, патрыятычнага выхавання. Найперш — моладзі, юных чытачоў, якія адкрываюць гісторыю нашай суверэннай дзяржавы. Дарэчы, у кнізе разумна спалучаны тэкставая частка і сама візуалізацыя, што робіць выданне асабліва прыцягальным.

Пад адной вокладкай сабрана лаканічная інфармацыя пра дзяржаўныя (раздзелы «Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь», «Дзяржаўны герб Рэспублікі Беларусь», «Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь», «Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь») і нацыянальныя сімвалы (расповед прысвечаны наступным тэмам: бусел, зубр, лён, васілёк, бульба, рэкі і азёры, батлейка, арнамент, слупкі пояса, У (у нескладовае), Крыж Ефрасінні Полацкай, зорка, Кветка Перамогі, Храм-Помнік у гонар Сіх Святых і ў памяць аб ахвярах, якія паслужылі выратаванню Айчыны нашай, Знак якасці, Скарынаўскі знак, Палац Незалежнасці, Месца сілы). Да тэкстаў пададзены ілюстрацыйны матэрыял — малюнкi выканалі А. Сянько, Я. Бядонік, В. Когут, А. Мядзведзь, творчая група студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў пад кіраўніцтвам Ф. Шурмялёва.

— У кожнай краіны ў свеце ёсць свае знакі-сімвалы, якія вылучаюць яе сярод іншых, — каментуе падзею загадчык рэдакцыі выдавецтва «Беларусь» Вольга Давідовіч. — Часцей за ўсё гэта дзяржаўныя сімвалы (сцяг, герб, гімн, Канстытуцыя) і нацыянальныя сімвалы, у фарміраванні якіх вялікую ролю грае менталітэт народа, яго светапогляд, а таксама важныя гістарычныя падзеі. У кнізе «Сімвалы суверэннай Беларусі», якую проста не хочацца выпускаць з рук (настолькі яе дызайн, афармленне выклікаюць эстэтычную асалоду), прадстаўлены сімвалы сучаснай суверэннай Беларусі. Шмат якія з іх маюць старажытны гісторыю, некаторыя сталі сімваламі адносна нядаўна. Так, пералік іх не канчатковы. Кожны чытач можа дапоўніць яго самастойна. І гэтым таксама кніга «Сімвалы суверэннай Беларусі» цікавая. Энергію, трывалы стрыжань нараджэнню, развіццю нашага праекта надаў Сяргей Рыгоравіч Мусіенка. Вопытны палітолаг, публіцыст, ён чуйна асэнсоўвае характар успрыняцця чытачом важнай грамадскай, палітычнай

інфармацыі... Мне здаецца, што ў выданні будзе працяг. Ён проста абавязаны быць!..

У склад рэдакцыйнага савета праекта «Сімвалы суверэннай Беларусі» ўвайшлі вядомыя дзяржаўныя і палітычныя дзеячы краіны — намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Уладзімір Пярцоў, старшыня Цэнтральнай выбарчай камісіі Беларусі Ігар Карпенка, міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Марат Маркаў. Над кнігай працавала і рэдакцыйная калегія ў складзе А. Карлюкевіча (галоўны рэдактар), У. Андреевіча, М. Баразны, Л. Языковіч, І. Марзалюка, Ф. Поўнага, С. Шмарлоўскага.

На старонках кнігі можна сустрэць імёны беларускіх пісьменнікаў, вядомых дзеячаў мастацтва, нацыянальнай культуры — Уладзіміра Караткевіча, Уладзіміра Мулявіна, Міколы Гусоўскага, Якуба Коласа, Янкі Купалы, Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Пётруся Броўкі, Максіма Багдановіча, Пімена Панчанкі, Каруса Каганца, Леапольда Родзевіча, Ігната Буйніцкага, Аляксандра Бурбіса, Фларыяна Ждановіча, Іосіфа Лангбарда, Язэпа Драздовіча, Алены Кіш, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, Цёткі (Алаізы Пашкевіч), Ефрасінні Полацкай, Міхаіла Савіцкага... Названы імёны беларусаў-касманautaў, а таксама Герояў Беларусі...

З кнігай «Сімвалы суверэннай Беларусі», якая, несумненна, прыйдзе і ў школы, іншыя навучальныя ўстановы, можна смела адкрываць любы ўрок грамадзянскага, патрыятычнага выхавання.

Нагадаем, што паліграфічнае выкананне кнігі належыць «РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»» — сапраўднаму флагману айчыннай паліграфіі.

Мікола БЕРЛЕЖ

Вынік пошукавай працы

Пабачыў свет чарговы — другі па ліку — выпуск перыядычнага зборніка артыкулаў «Архіўны дыялог». Кніга, падрыхтаваная Нацыянальным архівам Рэспублікі Беларусь (выдавец — мінскі «Колорград»), змяшчае пад адной вокладкай матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі «Архіўны дыялог: Архівы пра людзей, людзі ў архівах», II Скалабанаўскіх чытанняў «Краязнаўчы рух праз прызму архіўных крыніц», а таксама круглых сталоў, што адбыліся на пляцоўцы Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь.

Адрасу варта зазначыць, што ўсе гэтыя навуковыя канферэнцыі, круглыя сталы прыцягнулі да ўдзелу самых вядомых навукоўцаў, архівістаў, даследчыкаў Беларусі. Плёнам сваіх росшукаў падзяліліся кандыдаты гістарычных навук Зінаіда Антановіч («Інфармацыйны патэнцыял і праблемы даследавання рэгістрацыйна-ўліковай дакументацыі органаў канфесіянальнага кіраўніцтва хрысціянскіх канфесій канца XVIII — пачатку XX ст.»), Аляксандр Бараноўскі

(«Дакументы Цэнтральнага навуковага архіва НАН Беларусі як крыніца па гісторыі краязнаўчага руху на Віцебшчыне ў другой палове 1920-х гг.»), Мікалай Півавар («Новыя імёны ў краязнаўстве: супрацоўнікі Дзяржаўнага архіва Віцебскай вобласці як даследчыкі Віцебшчыны»; «Будзьце здаровенькі...»: В. Скалабан у маім лёсе і краязнаўстве Беларусі»), дактары

гістарычных навук Аляксей Літвін («Цэнтралізаванае кіраванне партызанскім рухам у гады Вялікай Айчыннай вайны: пошук аптымальных рашэнняў»), Аляксандр Гужалоўскі («Удзел беларускай моладзі ў VI сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў 1957 г. у Маскве») і інш.

Старонкі новага выпуску «Архіўнага дыялогу» напоўнены процымай адкрыццямі. Аўтары дакладаў і выступленняў — кожны ў межах сваёй арыгінальнай тэмы — прарабілі вялікую пошукавую працу. Несумненна, зборнік будзе карыстацца попытам і ва ўніверсітэцкіх аўдыторыях, і сярод гісторыкаў акадэмічнага асяроддзя. Шкада, што наклад другога выпуску «Архіўнага дыялогу» здзейснены тыражом усяго толькі 70 экзэмпляраў. Калі ўлічыць, што разам сабраны артыкулы 54 аўтараў, якія будуць не супраць мець зборнік у сваёй прыватнай бібліятэцы, то, відавочна, кніга мала ў якую бібліятэку краіны трапіць. А яшчэ ж самі архівы, ВНУ, іншыя навуковыя і даследчыцкія цэнтры... Што ўжо казаць пра тое, што плён працы шэрагу аўтарытэтных беларускіх навуковых пляцовак будзе вядомы ў Расіі і іншых краінах свету!..

Раман СЭРВАЧ

Чытацкі дзённік

Навума Гальпяровіча

Светлы віцязь беларускай паэзіі

Беларускае паэтычнае заўсёды вызначалася высокім патрыятызмам, адданасцю роднай мове, і прыкладаў высокай грамадзянскай лірыкі нямала.

На маім сталым не вельмі аб'ёмная, са строгай, стрыманай вокладкай кніга Міколы Сурначова «Акопны спеў». 1986 год. Праз сорок два гады пасля гібелі аўтара на франтах Вялікай Айчыннай — старшы лейтэнант Сурначоў загінуў у рукапашным баі пад Берлінам.

Імя гэтага маладога творцы ўвайшло ў гісторыю нашай айчыннай паэзіі дзякуючы аднаму вершу «У стоптаным жыцце», што заканчваецца шчымымі радкамі, якія сёння хочацца цытаваць як светлы рэквіем усім загінулым на вайне, у тым ліку і самому Міколу Сурначоў:

*Ляжыць ён, як віцязь,
У стоптаным жыцце.
Маці спаткаеце, —
Ёй не кажыце...*

У кнізе, складзенай паэтам-франтавіком Паўлюком Пранузам, ёсць і іншыя выдатныя радкі:

*Старонка мая, з дакорам
Ты сына свайго не клянй!
Мы пройдзем
любімым борам,
Здабудзем твае клянны,
Хваёвыя пералескі,
Кветак мядзвяны пах.
Узняўшы снег пералескі
Усцелюць прад намі шлях.*

Можна толькі ўявіць, якім значным паэтам мог стаць Мікола Сурначоў, бо тыя яго вершы, што сабраны ў пасмартотны зборнік, уражваюць свежасцю і чысцінёй мовы, вобразнасцю і высокім напалам пачуццяў.

Вось як ён звяртаецца да каханай:

*Мне здалася, што такіх, як ты,
Сонца век яшчэ не грэла,
Пра такіх на скрытках залатых
Песняй толькі марыла капэла.*

Але ўсё ж самае шчымылівае і самае глыбокае ў паэта стварылася падчас суровых салдацкіх будняў, калі, здавалася, было зусім не да паэзіі:

*Мне сёння сніліся суніцы,
Сцяжынка праз густы хмызняк
І дзерава, што хутка віцця
Пачне ў імхах і так і сяк.
І луг мурожны, і прысады
Вакол Варшаўскае шашы
Шапталі мне: «Цябе мы рады
Сустрэць ад шчырае душы».
І так заўжды перад вачыма:
Густы хмызняк, разбег дарог...
Такою я цябе, Радзіма,
У дні суровыя збярог.*

Для многіх чытачоў і прыхільнікаў беларускага мастацкага слова паэт стаў тым своеасаблівым віцязем, абаронцам роднага краю, шчырым патрыятам, які выклікае рамантычны высокія пачуцці.

Неяк сталася, што пэўны час пра паэзію Сурначова і некаторых яго аднагодкаў, што змагаліся супраць фашысцкіх захопнікаў, згадвалі часцей у памятных даты. Узыходзілі новыя зоркі на паэтычным небасхіле, выходзілі кнігі вядомых і маладых аўтараў.

А паэзія далёкіх гадоў жыла.

І дастаткова было толькі адкрыць, перагарнуць старонкі і акунуцца ў свет працудых і шчырых слоў, каб адчуць душой высокі палёт вобразаў і слоў, якім і з'яўляецца сапраўдная паэзія.

Яўген ХВАЛЕЙ

Сонца-сланечнік

Памяці Міколы Маляўкі

Сонца-сланечнік на ўсходзе,
Нёман зганяў дзе плыты.
Сонца-сланечнік на захадзе...
А паміж імі — ты...

Думна стаіш на ўзбярэжжы —
Быццам заўсёды быў тут!
Дзе землякі — з табою,
Родны наднёманскі кут.

Сонца-сланечнік на ўсходзе...
З вудай сядзіш, чараўнік:
Мо рэдкай рыбкі-санета
Золатам блісне плаўнік?

Сонца-сланечнік на захадзе...
Лірык, выходзіш з бароў

З поўным кошыкам белых,
Самых лепшых грыбоў.

Сонца свяціла сланечнікам
Па-над жыццём гарадскім...
Ты казаў на канале маім:
«Гэта ж Нёман плыве,
Быццам там,
Між лясоў на радзіме...»

Ты цяпер навек ля яго —
Ён кліча-заве
Тваім ціхім сакральным імем...

На Радзіме Якуба Коласа

Не пілігрым я і не госць —
Праехаў тут я маладоць.
Праехаў дні я і хвіліны,
Дзе быў для мамы я — адзіны.
Праехаў я шляхі-дарогі,
Дзе бацькавы хадзілі ногі.
Праехаў там,
дзе са мной разам
Ішлі гады ўсе самапасам,
Дзе перапёлкі ў жыцце голас
Мне чуўся ўранку:
Ко-лас, Ко-лас...

Знічка, гаснеш, знічка, гаснеш
У бялёса-шэрай хмары, як дым,
Як маё далёкае ішчасце, —
Пад табой мне не быць маладым...

Пад табой мне не ведаць спатканняў
З горка-юнай калінай маёй,
Не прызнавацца ў каханні,
Не цалаваць да крыві вусны ёй...

Ну, а што ж тады, ну, а што ж тады,
Знічка мілая, адкажы?

Мо, як лічаць чырвоны,
падлічваць гады,
Ці стаяць на асення-зімовай мяжы?

Пэўна, там, у калінавым гаі,
Вобраз, стаўшы даўно, як абраз,
Несці мне, нібы цвет той у маі,
У душы, покуль дзень мой не згас...

Пальма-дэ-Малёрка

Іду на востраве-экзоту —
Здаецца, бачу гэта ў сне.
Ды не — наяве, у суботу,
І не шчыпайце вы мяне.

Той брук, які да нашай эры,
Красоўкі гладзяць, нібы прас.
І алеандры, пальмы, горы
Яшчэ здалёку вабяць нас.

А па дарозе дзіва-храмы,
Будынкі — тысяча вякоў...
І ўжо шкадуеш:
Ты той самы,
Каму не быць тут болей зноў.

Хто тут не жыве?
Шмат хто з Еўропы —
Шапэн, Жорж Санд...
Ну вось і я
Прамоўлю ў свет, адзіны з роду:
— Ты, немагчымая, — мая...

«Хай табе прысніцца
Пальма-дэ-Малёрка» —
Шуфуцінскі ціха, з прыдыхам пяе...

А я гляджу, нібыта фільм з галёркі,
Як марская хваля ў бераг б'е...

Алея пальмаў

Алея пальмаў на ўзбярэжжы:
Краса і моц у дрэвах слынных —
Нібы зубры у Белаветы,
А кроны, як хвасты паўлінаў.

З чым параўнаць яшчэ магу я?
З Алеяй Керн, з алеяй ліпаў?
І мора хвалямі магутнымі
Паклоны б'е ажно да ўсхліну.

Ах, як хацелася з табою
Прайсціся пальмавай алеяй
І ў хвалі мора з галавою
Нырнуць — як з белаю лілеяй...

Гарыць куст ягадны чырвоны,
Нібы каліна наша ўвосень,
Паганскім яркім вогнішчам...
А кактусы зялёным вожыкам
Паўзуць уверх па сцэжках горных
Туды, дзе ў небе светла-сіні,
Нібы бусянкі, —

кедраў кроны,
А ўнізе спеюць апельсіны...

Маёрка... Мора...
Ліпень... Спёка...
Стаім з дачкой насупраць храма.
А недзе Нёман мой далёка —
Рака ў чаканні, быццам мама.

Іна ФРАЛОВА

Лагожэск

Снег рыціць у раннай цішы.
Затухаюць ліхтары.
Човен месяц цягне ўвішны
каля Замкавай гары.

Прачынаецца Лагожэск
(абдымаў у сне вясну).

Ды інакш у свеце Божым...
Прэч з навекаў рэшткі сну!

Дзеля справы — не пацехі —
удоўжкі Гайненскай дугі
закаванья ў даспехі
застагналі берагі.

Як трашчаць сарокі-соркі
(хай трашчаць — такой бяды):
«Па лагожэскіх узгорках
Дзень шыбуе малады!»

Сябрам

У Ташкенце снег і сонца.
У Ташкент прыйшла зіма.
Снег пад сонцам і бясконцасць.
Колькі сонца!
Сонца?..
Сонца —
кажуць людзі: я сама!

Добрым стрэчам сэрца рада,
добрый людзям — удвая.
А ва ўсмешках спее радасць.
Толькі радасць!

Радасць?..
Радасць —
кажуць людзі: гэта я!

Асуджаць ніхто не будзе
за памкненне свет абняць.
Гавару вам шчыра: людзі
у Ташкенце — вышыня!

На Браслаўскіх азёрах

Земляку М. М.

Няма навокал ні душы,
Хістаюць хвалі лодку.
Спяшацца, бач, няма куды,
Рыбач сабе ў ахвотку.

Трымае цэлы свет вада,
А з ім — цябе і човен.
Дзе штурханіна? Дзе бяда?
Ні выдыхнуць, ні мовіць.

«Жыві, — шапочуць пльвунны, —
І не наводзь туману.
Чаго жадаць, як рай зямны,
Знайшоў неспадзявана?»

Яно ўсё так — і ціш, і рай,
Яно ўсё так, бяспрэчна.
Чаму ж кіпіць, хоць запрагай,
Зноў розум чалавечы?

Чаму, чаму? Адно «чаму»...
Палошчацца ў прасторы:
«Падман, — ты кажаш, — не прыму.
Начуўся тых гісторый».

Бо выбраў самастойна лёс,
Не меў чужой прынукі.
У час людзей сумленных рос,
З душой не блізарукай.

Не ўзяў капейчыны чужой,
Не лёкай і не зломак.
Адкуль жа гэты неспакой?
Вось гэта... невядома.

А як цяжкоў няма віны,
Бяруцца скуль пакуты?
Чаго цяпер вы, пльвунны,
Прымоўклі каля бухты?

Скажыце: як жыццё пражыць
На радасці скупое,
Калі сваё не так баліць,
Як рве душу чужое?

Вольга РОПАТ

Патануць бы ў голасе,
перабіраць гукі, як бісер,
заблытацца ў жэстах

і падымацца па пальцах,
як на прыступках.
Пераскокваць ямы.
Або схавацца ў вушкі-ракавінцы.
Прыкінуцца спімаком,
паўзіці сваім шляхам...
Павольна.

Дзень мае форму
абадка майго кубка.
Блікі на абадку —
адлюстраванне маленькага
круглатварага дня.

Калі дзень заплюшчвае вочы,
застаецца пустая прастора
паміж вейкамі.
Гэта — вечар.
Ён цямнее.
І нагадвае шклянку з вадой,
у якую трапіла
сіняя кропля акварэлі.

Голас бывае розны:
аксамітны, шаўковы, баваўняны,
цёплы, халодны, вільготны.
Ледзяны.
І чужы.

Лямпа свеціць холадам
як яркі пражэктар.
Яна агаліла сонны нацюрморт.
Ён адчувае сябе
маленькім і безабаронным.

Я адчыню акно
і ў раніцы скраду
кавалачак ветру.

Вы чуеце?
Вецер гуляе. А часам
ён танцуе і абдымае.

Пяшчотна датыкаецца да твару...
І ўцякае.

Ранішняе сонца,
якое патанула ў тумане,
мае колер сметанковага масла.
А калі абняць туман?..
А калі абняць

светлае воблака
з залацістай аблямоўкай?..
Выдыхаю цёплае наветра на шкло
і малюю ўзоры.
Сілуэты глядзяць на мяне,
А я — на іх.

Яшчэ дзве хвіліны —
і надвячорак згасне.
Сонца, як смачны яблык,
закоціцца за далягляд.
Дзень возьме за руку вечар
і адвядзе да анёлаў.

Віктар ШНІП

Човен, напоўнены снегам

на снезе не было. І я яшчэ больш паве-
рыў у Снягурачку і нават зусім не паду-
маў, што ноччу была мяцеліца ды замяла
і мой верш, і мае сляды.

1972. У аднакласніцы Танькі зімой па-
мёр бацька. Было яму крыху больш за
сорак. І нас, яе аднакласнікаў, павезлі на
санях у Дубравы на могілкі. Дзень быў
сонечны, нават крыху цёплы. Я ўпер-
шыню бачыў, як памерлага чалавека за-
копваюць у зямлю, і, едучы назад, думаў
пра смерць. І раптам пачуў крык нашай
настаўніцы: «Віця! Прымі пальцы!»
У гэты момант нашы сані размінуліся
з сустрэчнымі, але так, што ўдарыліся
аб нашы і якраз па маіх пальцах. Болю
не адчуў і нават не спалохаўся, калі на
снежную дарогу закапала кроў...

1972. Прачнуліся сярод ночы ад кры-
каў на вуліцы: «Пажар!» Гарэла ўжо
ў які раз Руткевічова хата. Маці з баць-
кам, схопіўшы вёдры з вадой, пабеглі
на пажар, а мы, дзеці, уткнуліся ў акно.
Снег быў чырвоны, і здавалася, што га-
рыць усё навокал. Праз нейкі час страш-
ная чырвань, нібы кроў, усмакталася
ў снег, бацькі вярнуліся дамоў. Раніцой
я пайшоў глядзець Руткевічаву хату.
Яна была чорная, як велізарны вугаль,
які прабіўся на гэты свет праз тоўстыя
гурбы і, спалохаўшыся свайго з'яўлення
ў нашай вёсцы, застыў, увесь аблеплены

ў калгасны сад. Бягу па гурбах як пад-
стрэлены. Баюся спыніцца, бо нехта по-
бач бяжыць. Нарэшце спыніўся, гляджу
навокал, прыслухоўваюся. А каля шко-
лы крыкі, страляніна, нават па ўсёй вёс-
цы святло патухла (Сашка пабег на пад-
станцыю і адключыў). Колькі я хаваўся
ў садзе — цяжка сказаць, але праз нейкі
час з-за хмар выплыў маладзік і крыху
пасвятлела... Дамоў вярнуўся ў гадзіны
чатыры ночы. Бацькі спакойна спалі.

1980. Дзед распавядаў. Зіма была за-
вейная. І нека з самай раніцы ён ад-
правіў на санях свайго сына, майго
бацьку, у суседнюю вёску завезці мя-
шок мукі сваяку. Дарога невялікая, але
прайшло паўдня, а хлопец усё не вярта-
ецца. І выйшаў дзед на дарогу, каб па-
глядзець, ці хто едзе. І бачыць — кругом
балотца, што паміж Пугачамі і Татарамі,
мой бацька сноўдаецца на санях. Да-
вялося дзеду ісці і самому браць у рукі
лейцы, бо майго бацьку паўдня вакол
балота нейкая мана вадзіла.

1982. Выбраўся ў вёску. Еду ў аўтобусе,
драмлю, і раптам ужо за Ракавам шафёр
спыняецца і кажа: «Усе вылазце, далей не
паеду — дарога замецена снегам». У аўто-
бусе заставалася чалавек пятнаццаць, але
ўсе паслухмяна павыходзілі і патэпалі
ў свае вёскі. Да маіх Пугачоў заставалася
кіламетраў дзесяць, і я таксама падыбаў

знікне пратапаная сцяжына. І ты буд-
дзеш глядзець на ваду, як на неба, у якім
знікла сцяжына, па якой ты ішоў з дому і
вяртаўся, па якой ішлі людзі і вярталіся.
А неба будзе чыстым, як вада азярыны,
і будзе пльць сонца, як клубок, у якім
склубіліся мільёны і мільёны сцяжын...

14.12.2016. На вуліцы хапае снегу,
каб наляпіць цэлае войска снегавікоў.
Уяўляецца? Паэт і яго снежны салда-
ты. «І што ты будзеш з гэтым войскам
рабіць?» — пытаешся сам у сябе. «Буду
абараняць зіму ад цёплых вятроў!» —
адказваеш. «І для чаго?» — «Каб на Новы
год было снежна і марозна!» — «Дык па-
чынай ляпіць снежных салдат!» — «Ля-
нота! Можна, хто іншы злепіць!» Ніхто
ў нашым двары нічога са снегу даўно
не лепіць. Дзеці ўсе павырасталі. Ста-
рыя паўміралі. І няма каму бараніць
зіму ад цёплых вятроў, акрамя цябе.
І ты лепіш снегавіка, але не салдата, а
паэта, які любіць белыя вершы і загаха-
ны ў прыгажуню, якая праходзіла міма
і ўсмінулася.

5.01.2017. Мароз недзе пад 20 граду-
саў. Нязвыкла. Раней (у маленстве) бы-
валі маразы, і нярэдка за 30. І я ўсё роў-
на пасля школы ішоў у Гаік або на Юс-
тынаву гару катацца на санках. Часцей
за ўсё быў адзін, але катаўся так, нібы-
та са мной было чалавек дзесяць, якія
ўвесь час качалі мяне ў снезе. Дамоў
вяртаўся як снегавік. Бацька маўчаў.
Мама пакрыквала, баялася, каб не за-
хварэў. Брат з сястрой глядзелі на мяне
з зайздасцю. Я скідаў абледзянелую во-
пратку, пераадзяваўся ў сухое і садзіўся
да печкі, у якой кіпела полымя. Было хо-
раша! І здавалася, што так будзе вечна.
І сённяшні мароз — гэта не мароз, гэта
задавальненне, гэта напамін пра тыя
часы, калі ў роднай хаце ў печцы кіпее
агонь і ўсе былі дома...

7.01.2017. 3 Міёнай а палове сёмай
раніцы былі на Мухлі. 25 градусаў ма-
розу! Неба чыстае. Зорнае. Ветру няма.
Снег трашчыць. Дрэвы ад марозу
патрэскаюць. Да нас далучыліся гу-
ляі Джэк з Анатолем. Сабакі гойсалі
па снезе, як малыя дзеці. Мы стаялі
і ўспаміналі маразы нашага дзяцінства.
25 градусаў — гэта ўжо не так і страшна.
Чакаем 30.

8.01.2017. Мароз. Ты ідзеш па снезе. Ён
рыпціць. І ты чуеш музыку зімы, ад якой
табе светла і цёпла. Ты выходзіш з гора-
да, як з гаража, у якім поўна машын. На-
перадзе снежная прастора і неба. І там за
небакраем твая родная хата, у якой, ты
верыш у гэта, зіме тваё сонца. А сонца,
што на небе — гэта... ты і сам не ведаеш,
што гэта, бо яно цяпер не грэе, а толькі
свеціць. І ты ідзеш па снезе. І сляды за
табою, як ноты зімовай санаты...

27.11.2018. Дома лепей, чым дзе. Цёпла
і светла. Нікуды не спынаешся. Ляжыш,
сядзіш, глядзіш, чытаеш, пішаш, ду-
маеш... І ўсё ж напачатку думаеш. Думак
у галаве — як пчол у вуллі. Хапае там і
трутняў. Да вясны далёка, і ты яшчэ не
чакаеш яе. Вясна сама прыйдзе. Ды што
казаць пра вясну, калі яшчэ зімы не
было. І ты глядзіш на снег, якім абсыпа-
на трава ў двары, і згадваеш зімы, калі
з-за снегу з горада ў вёску не мог пры-
ехаць аўтобус. І ты дадому дабраўся
электрычкай. Ішоў праз Дубравы. Аба-
вязкова заходзіў на могілкі. І радаваўся,
калі там не было новых магіл. І потым
ішоў па снежным цаліку праз поле, праз
лес, праз вёску, зноў праз поле. Баяўся,
што ваўкі галодныя нападуць. Усміхаўся
слядам зайца. Вітаўся з варонамі і саро-
камі. І хацелася як мага хутчэй прыйсці
дадому, а часам хацелася, каб гэты шлях
да бацькоў быў бясконцым. Як гэта ўсё
было даўно! І па той дарозе, па якой ты
хадзіў з электрычкі, цяпер амаль ніхто
не ходзіць. А ты ўсё ідзеш і ідзеш праз
лес. Ідзеш і ідзеш...

13.01.2020. Белы маладзік — як човен,
напоўнены снегам.

Фота Кастуся Дробава.

ледзяшамі і пачарнелым снегам. Я пады-
шоў бліжэй да абгарэлай хаты і ў садзе
пад яблыняй сярод абледзянелых ануч
убачыў процівагаз. Але ён мне падаўся
абгарэлай чалавечай галавой, у якой
ад начнога жаху павылазілі вочы, і я,
не выбіраючы дарогі, па чорным снезе
хутчэй пабег дахаты.

1973. Выпаў першы снег. Добра пры-
марозіла. І я пасля школы з суседскімі
хлопчукамі пайшоў да Хмарышаўскага
балота, каб пакатацца па лёдзе. Прый-
шлі і бачым, што на мелкаводдзі да лёду
месцамі папрымярзалі ладныя карасі.
І мы пачалі ламаць лёд і лавіць рыбу,
і так захапіліся лоўляй, што незаўважна
для сябе перабраліся на глыбокую мяс-
ціну. І тут мне «пашанцавала» так, што
я паслізнуўся на льдзіне і паляцеў у ваду
пад лёд. Добра, што хлопцы не разгубілі-
ся, і я праз пару хвілін, забыўшыся пра
свой улоў, бег, ледзянеючы, дахаты...

1979. Прыехаў з тэхнікума ў вёску на
Каляды. Зайшоў да мяне сусед Сашка
і ўгаварыў ісці вечарам разам з усімі
хлопцамі завязваць людзям у хатах
дзверы і здымаць вароты не ўва ўсіх,
а дзверы дык і наогул перадумалі завяз-
ваць, каб не нарвацца на якога злога гас-
падара. Пад'ехалі да школы, і тут раптам
пачалася — усе кінуліся ламаць школь-
ныя плот, нібыта перад канцом свету.
Ад шуму і трэску прачнуўся школьны
вартаўнік, які выбег на ганак і давай
страляць з ружжа. Куды ён страляў —
не ведаю, але нас праз хвілю як карова
языком злізала — разбегліся хто куды.
Мяне нячыстая пагнала праз платы

разам з усімі. Праз нейкую гадзіну наш
натоўп распаўся на невялічкія кампаніі,
а я наогул застаўся адзін. Некалькі разоў
нас абганялі машыны, але ніводная не
спынілася. І я ўжо страціў надзею, што
нехта хоць некага падвязе. І калі да вёскі
заставалася кіламетры тры, каля мяне
спыніўся «фольксваген», з якога пачуўся
голос: «Паэт, садзіся — падвязу, а то,
гляджу, не дапаўзеш дахаты...»

17.01.2012. У скверы над снегам
свецяцца ліхтары, як зімовыя гарла-
чыкі, якія распускаюцца, калі пачынае
цямнець...

10.12.2014. З таго часу, як выпаў снег,
амаль кожную раніцу па дарозе на пра-
цу каля кнігарні «Светач» сустракаю
сініцу. Яна ходзіць па сцежцы і не ўця-
кае ад мяне. Можна, гэта нейкі паэт, які,
памёршы, стаў сініцай?

22.01.2015. Побач з выдавецтвам бу-
дзецца дом. Ужо завершаны чацвёрты
паверх. Уначы яго зацэрушыла снегам.
Будаўнікі, перад тым як працаваць, зля-
пілі снегавіка. Надзелі на яго зялёную
каску, у якіх ходзяць толькі начальнікі,
і доўгі час фатаграфаваліся. Калі фота-
сесія была скончана, будаўнікі забралі ў
снегавіка каску і пакінулі яго ў самоце...

10.11.2016. На снезе кляновы ліст.
Скурчаны, але залацісты. Праходзячы
міма, я прыпыніўся на міг і пайшоў да-
лей па снезе, як па прыску, у якім яшчэ
ёсць залацістае вуголле...

11.12.2016. Азярына пакрылася лёдам.
Азярыну засыпала снегам. І ты ідзеш па
ёй, як па заснежанай зямлі, ведаючы,
што пад табой глыбокая вада. Па тваіх
слядах заўтра яшчэ нехта пройдзе. По-
тым яшчэ і яшчэ. І твае сляды згубяць-
ца ў сцяжыне, пад якой вада, пра якую
не ўсе будуць ведаць. І прыйдзе вяс-
на. І растане снег на лёдзе. Апошняя

Вяртаючыся да вытокаў

Паўтараў і я неаднойчы тое класічнае сцвярдженне, паводле якога, каб зразумець паэта, трэба абавязкова наведць яго родныя мясціны. Сёння згаджаюся з ім толькі часткова. Усё яно так, але чаму, скажыце, мы не зможам зразумець паэта, добра ўчытаўшыся ў яго вершы? У іх жа павінна быць усё: ад самой зямлі, дзе ён нарадзіўся, да першага кроку на гэтай зямлі, а потым і самастойнай хады па ёй. Паэт і павінен паказаць не толькі сябе самога, але і ва ўсёй красе свой кут, сваю малую радзіму і, вядома ж, людзей свайго краю. А як ён гэта пакажа, якімі сродкамі, якім перакананнем — ужо яго справа.

Да гэтай думкі прыйшоў я, перачытваючы нядаўна паэтычныя кнігі шчыроўнага і нястомнага паэта Анатоля Зэкава. Даўно мы знаёмыя з ім, нават сябруем, але, прызнаюся, ні разу я не быў у яго Патапаўцы Буда-Кашалёўскага раёна, не быў у яго двары, у роднай паэтавай хаце, аднак сама яго вёска бачыцца мне з той жа яскравасцю, як і мае пушчанскія Малыя Навікі. Цёпла, па-гаспадарску шчыра тут усё і пасеяна, і скошана, і дагледжана, нават навігацыйна акрэслены сцяжыны да кожнага парога, дварышча... і чалавечага сэрца. Бульба тут пахне толькі маленствам, даджы ліюць таксама з маленства. Падобныя да маіх землякоў і людзі — патапаўцы, патапаўчане, а найлепш за ўсё — свае, сваякі яму, а цяпер ужо і мне таксама. І турботы іх мне зусім знаёмыя:

*І пачынаецца чарговы
Няпросты круг зямных турбот,
Які для вас зусім не новы.
Так паўтараецца штогод.*

*Ўсё пасадзіць і ўсё пасеяць —
У тым і клопаты адны.
Вясною нашы дні даўжэюць
І караеюць нашы сны.*

*Заўжды бяжком,
Заўсёды ўпохп —
Зрабіць бы толькі справы ў час.
І кожны дзень — нібы эпоха.
То ж як на ўсё хапае вас?*

Усё мне ў гэтых радках зразумелае і знаёмае ў такой жа ступені, як і нашы з ім чалавечыя клопаты. І калі аўтар пачынае згадваць у сваіх радках жаночыя імёны — і Тоці, і Просі, і Лёксы, — няхай і нязвычайны для майго слыху, але за іх гучаннем бачацца мне і твары гэтых жанчын, і іх гаворка, і нават самі лёсы. Паэт здатны адухаўляць роднае слова тым цяплом, якое не можа не зачэпіць і сэрца чытача, а той у сваю чаргу абавязкова мусіць адгукнуцца на ўсё ўжо сваім сэрцам. Гэтак яно заўсёды бывае ў паэзіі. Часта гэта і невытлумачальнае, але позы слова пры добрым паэтычным шчыраванні заўсёды вяртаюцца да аўтара сваім добрым водгукам. Імёны і назвы ў Анатоля Зэкава не проста прамаўляюцца — яны на службе верша, выконваюць тую ж самую ролю, што і эпітэт, і рыфма, і вобраз. У адным з вершаў аўтар нават скажа так:

*Я б кожнаму гораду
даў тваё імя,
каб потым
у кожным горадзе
адчуваць,
што ты са мной...*

Як здагадваецца чытач, размова тут ідзе пра каханне. Грамадзянскі пафас найлепшых вершаў паэта добра падсвечаны лірычнымі разважанымі пра гэтае вельмі далікатнае пачуццё, дзе заўсёды шмат не толькі цнатлівага і непаўторнага захавання, але і не разгаданай

Анатоль Зэкаў.

дасюль таямніцы. Тэма гэтая асабліва выразна акрэслілася ў адной ці не з найгалоўнейшых кніг А. Зэкава «Прыгарадныя чайкі». Смутак, які з'яўляецца на душы героя аднайменнага верша, калі ён глядзіць на чаек, што крыляюць над прыгарадным лугам, ідзе ад птушак, а тыя адчуваюць наступ вялікага горада на лугавое багацце траў і красак, на цішыню, якая заўсёды настроена на птушыны спеў ды зумчанне пчалы, на водар самога паветра.

Гэта адзнака і адначасова непазбежнасць новага часу. Няма ў аўтара прэтанзіў да вялікага горада, у якім жыве і сам, аднак ён сыноўняй любоўю прывязаны да роднай прыроды і ў творах сваіх выступае яе шчырым абаронцам. Але ўбачанае змушае паэта азірнуцца і на тое, што нябачным провадам цягнецца ў яго родныя мясціны, бо там не толькі растуць і набіраюць моцы родныя дрэвы, гняздуюць і выводзяцца птушкі, шуміць на палетках новымі ўраджаямі збажына, там нават магільныя на кладах глядзяць на цябе «бы вочы продкаў». Было б надта мала для паэта проста заўважыць позірк гэтых вачэй — у яго задача значна большая: трэба далучыць той позірк да вачэй і сэрцаў тых, хто ідзе, і яшчэ прыйдзе на гэтую зямлю, каб падхапіць ужо існуючую ніць роднай павязі і, самае галоўнае, не даць ёй парвацца.

Нарадзіўся Анатоль Зэкаў 20 студзеня 1955 года ў вёсцы Патапаўка Буда-Кашалёўскага раёна. Патапаўка на літаратурнай карце Беларусі застанеца адметнай і тым, што яна падаравала нашай літаратуры ажно тры імёны. Тут нарадзіліся таксама крыху старэйшыя ад Зэкава вядомыя чытачу прازیкі Таццяна Гарэлікава і паэт Уладзімір Дзюба. А першыя вершы Анатоля Зэкава друкаваў у часопісе «Бярозка» таксама зямляк з вёскі Буда-Люшаўская Мікола Чарняўскі. Цяпер яны абодва, і найстарэйшы з Буда-Люшаўскай, і малодшы з Патапаўкі, — ганаровыя грамадзяне Буда-Кашалёўскага раёна.

Землякі паэтаў ведаюць цану мастацкаму слову, шчыра і сардэчна сустракаюць заўсёды творцаў, якія нарадзіліся на адной з імё зямлі, уважліва сочаць за іх творчымі набыткамі. Што тычыцца Анатоля Зэкава, дык ён не толькі ў вершах застаецца верным сваёй малой радзіме. У родныя мясціны ён прыязджае і ў якасці творчага настаўніка тых, хто яшчэ толькі пачынае свой шлях у літаратуру, прыязджае на сустрэчы з чытачамі заўсёды з пакункам новых кніг, ды і са сваімі шчырымі парадамі. Сумна было б пачувацца на роднай зямлі толькі нейкім госцем. На чарговым пасяджэнні рэдкалегіі часопіса «Вясёлка», дзе мы з ім часцей за ўсё і сустракаемся, ён зноў папрасіў у калег кніг з аўтографамі: «Ведаецца, які гэта будзе падарунак маім землякам, пераможцам творчага конкурсу!»

Калі мы пазнаёмліся з Анатолям Зэкавым, я яшчэ не ведаў, што гэты ўвішны журналіст (тады ён быў галоўным рэдактарам сталічнай газеты «Добры вечар») піша лірычныя вершы. Мяне зачэпілі яго задзірыстыя пароды на вершы вядомых паэтаў. Вока на паэзію ў яго было вострае, і, здавалася б, у бездакорным вершы ён мог угледзець тое, за што можна зачэпіцца і разгарнуць потым у нейкі смешны малюнак, да крыўднага непажаданага самому аўтару. Таму лірычныя вершы паэта, дзе пераважалі творы інтымнага характару, часта з імёнамі саміх прыгажунь, чытаць мне напачатку было неяк нязвычайна.

Аднак усё гэта ўраўнаважвала і яго роздумная грамадзянская тэматыка. Трывожна і шчымыя гучалі вершы пра трагічныя падзеі Вялікай Айчыннай вайны, вязняў ГУЛАГа і Чарнобыльскую бяду, якая не абышла і родныя мясціны А. Зэкава. Але не лішняя здалася ў яго вершах і тая задзірыстасць, якая выдавала ў ім былога парадыста. Гэта нібы ажыўляла радок, дадала яму своеасаблівага бляску, на што чытач заўсёды звяртае ўвагу. Не церпіць А. Зэкаў у сваёй творчасці, як прызнаецца сам, і так звананае шматслоўе, расцягнутасці і радка, і самой думкі, шмат чаго ён пакідае лагічнаму шматкроп'ю, схіляючы да думкі і самога чытача яго вершаў:

*Шматкроп'е стаўлю, каб далей
Радок расцягнута не доўжыць.
Тры кропкі усяго, але
Як шмат хаваецца за кожнай.*

Але ўсё ж, насуперак сабе, кропкі часта даводзіцца ставіць і пасля кароткага верша. Згадзіцца варта і з тым, што знакі прыпынку ў вершы заўсёды неадназначна, але адчувальна рэгулююць хаду і рух самога верша.

Перачытваючы творы А. Зэкава, можна заўважыць, што паэт часта нібыта

падкупляе чытача не гэта, а сам зварот аўтара да родных вытокаў. У адным з вершаў прызнаецца, што ў сваёй творчасці ён больш давярае душы, чым вачам, «бо ты пільнейшая, чым вочы, і больш відущая, душа». Маё ж чытацкае адчуванне падказвае мне, што аўтару больш шанцуе ў яго пошуку, калі і вочы, і душа глядзяць на жыццё адзіным позіркам згоды.

Землякі паэтаў ведаюць цану мастацкаму слову, шчыра і сардэчна сустракаюць заўсёды творцаў, якія нарадзіліся на адной з імё зямлі, уважліва сочаць за іх творчымі набыткамі. Што тычыцца Анатоля Зэкава, дык ён не толькі ў вершах застаецца верным сваёй малой радзіме. У родныя мясціны ён прыязджае і ў якасці творчага настаўніка тых, хто яшчэ толькі пачынае свой шлях у літаратуру, прыязджае на сустрэчы з чытачамі заўсёды з пакункам новых кніг, ды і са сваімі шчырымі парадамі. Сумна было б пачувацца на роднай зямлі толькі нейкім госцем.

А што тычыцца працоўнага шляху Анатоля Зэкава, дык пачынаўся ён з працы ў камсамоле — спачатку ў Гомельскім райкаме, потым у апарате ЦК ЛКСМ Беларусі. А пазней перамагла журналістыка. Шчыраваў ён у газеце «Чырвоная змена», узначальваў рэдакцыю мінскай гарадской газеты «Добры вечар», што-тыднёвіка «Сталіца», «Беларускай лясной газеты». Была яшчэ праца ў часопісах «Вожык», «Полымя», «Вясёлка».

тэматычна паўтараецца. Хутчэй за ўсё гэта самадапаўненне ці пераасэнсаванне таго, даўней недаказанага, але прыкметнага. Ён — паэт уражання. Галоўнае для яго — заўважыць, няхай ужо некім раней і заўважанае. Стадыя самога адбору ды і мастацкага абгрунтавання ўбачанага пачынаецца крыху пазней. А гэта мы, хто сам мае дачыненне да творчасці, бачым, а часам толькі здагадаемся. Але што ў тым дрэннага, калі паэту на некалі ўбачанае хочацца глянуць яшчэ раз, ужо з іншага ракурсу. Галоўнае, каб убачанае не паўтарала тое, ранейшае.

Зрэшты, я кажу пра паэтаву Патапаўку. У ранейшых вершах ён змусіў мяне звярнуць увагу на жаночыя імёны сваіх вяскоўцаў, а крыху пазней — і на назвы вуліц. Яна, як відаць, і спраўды немалая вёска, калі назвы вуліц слупкуюцца нават у нейкі геаграфічны верш.

Сем дзясяткаў пражытых гадоў даюць паэту права і на нейкую аглядку ды падсумаваанне зробленага ў літаратуры. Дэбютаваўшы ў 1984 годзе ў калектыўным зборніку «Крыло», выдаў за гэты час звыш чатырох дзясяткаў кніг. А гэта не толькі лірыка. Звяртаўся і да прозы: выйшлі кнігі «Вясельнае падарожжа ў Стамбул» і «Генеральскі нумар». Не выклічалася з творчага абсягу, вядома ж, гумар і сагыра. Шырокае прызнанне ў чытача атрымалі вершаваныя пароды, якія склалі кнігі «Дуэль» і «Дуэль-2». У творчым набытку і шматлікія кнігі для дзяцей. Добра прымае чытач і лірычныя мініяцюры А. Зэкава, якія ўсё часцей з'яўляюцца ў друку. Жыццёвы шлях доўжыцца, і новыя сустрэчы з цікавым і адметным паэтам яшчэ наперадзе.

**Казімір КАМЕЙША
Фота Кастуся ДРОБАВА**

Срэбрагалосая...

У Мінску на 93-м годзе ціха пакінула гэты свет выдатная руская і савецкая паэтэса-шасцідзясятніца Святлана Георгіеўна Яўсеева. Пайшла напаяўзабытай, бо пераважнай большасці равеснікаў, якія калісьці захапляліся яе маладымі вершамі, ужо няма ў жывых, а наступныя пакаленні чытачоў мала цікавіліся яе творчасцю. Між тым некалькі дзесяцігоддзяў побач з намі, у Мінску, жыла і тварыла адна з найярчэйшых рускіх паэтэс другой паловы XX — пачатку XXI стагоддзя.

Святлана Яўсеева, 1950-я гады.

Святлана Яўсеева нарадзілася ў 1932 годзе ў Ташкенце, там жа скончыла педагагічны інстытут. Праз нейкі час лёс закінуў яе ў Маскву, у Літаратурны інстытут імя Максіма Горкага, дзе, уласна, усё і пачалося... У Маскве яе творчасць заўважылі і ацанілі вельмі хутка, а пасля публікацыі ў папулярным часопісе «Юность» вялікай нізкі вершаў С. Яўсеевай імя паэтэсы адразу набыло шырокую вядомасць. Яна апынулася ў адзіным шэрагу з іншымі папулярнымі паэтамі-шасцідзясятнікамі: Андрэем Вазнясенскім, Яўгеніем Еўтушэнкам, Навелай Матвеевай, Рымай Казакавай, Бэлай Ахмадулінай... Не прымусіў сябе чакаць і выхад першага паэтычнага зборніка... Паэтэсу пазнаёмілі з вялікім Барысам Пастарнакам, ёй прысвячалі вершы Міхаіл Святлоў і Давід Самойлаў,

з якім Святлану Георгіеўну звязвалі цёплыя адносіны да самай смерці Майстра... На яе ў захапленні пазіралі Б. Ахмадуліна і Н. Матвеева, якія называлі Яўсееву срэбрагалосай...

Нямала дзесяцігоддзяў таму Святлана Георгіеўна выйшла замуж за беларускага паэта Артура Вольскага і пераехала ў Мінск, што ў многім паўплывала на яе далейшы творчы лёс, спыніла яе

бліскучы ўзлёт да вяршынь паэтычнай славы. У Мінску паэтэсу сустрэлі даволі прыязна, пэўны час яна была членам рэдкалегіі часопіса «Нёман» і членам Праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Але паступова, з-за многіх прычын, яна пачала адыходзіць у цень. Шлюб таксама разваліўся даволі хутка... Вершы пісаліся ўсё радзей і станавіліся, будзем шчырымі, усё слабейшымі, новыя зборнікі не выходзілі ў свет дзесяцігоддзямі... Пасля смерці састарэлай маці, якую даглядала сама, жыла самотніцай, рэдка з'яўлялася на літаратурных мерапрыемствах.

Памятаю, як у далёкай першай палове 70-х мінулага стагоддзя на вершы С. Яўсеевай звярнуў маю ўвагу тагачасны загадчык аддзела крытыкі часопіса «Нёман» Уладзімір Жыжэнка, чалавек рэдкай эрудыцыі. Я тады быў пачынаючым паэтам і крытыкам і пад яго клапатлівым патранажам час ад часу публікаваўся ў часопісе з рэцэнзіямі на новыя кнігі. Аднаго разу, калі я зайшоў да яго ў кабінет з новым зборнікам Яўсеевай «Зову!», Уладзімір Аляксандравіч пачаў на памяць дэкламаваць яе раннія радкі:

*Кого-то пытка добывалась,
Кого-то ставили к стене.
Кому-то я предназначалась,
Быть может, в этой стороне.*

На фоне тагачаснай савецкай паэзіі, якая апявала рамантыку камсамольскіх

будоўляў, калгасных будняў і рашэнні партыі, такая паэтычная разняволенасць проста ўражвала.

Не дзіўна, што на новае пакаленне паэтаў Святлана Георгіеўна пазірала з адчувальным скепісам, практычна ўсім, хто звяртаўся, адмаўляла ў напісанні рэкамендацыі для паступлення ў Саюз пісьменнікаў. За ўвесь час адступіла ад гэтага правіла ўсяго некалькі разоў. Сярод шчасліўчыкаў таксама і я... Дарэчы, з рэкамендацыяй Святланы Георгіеўны мяне тым разам у Саюз пісьменнікаў не прынялі...

У апошнія гады мы з ёй зрэдзых перазвонваліся, некалькі разоў мне ўдавалася арганізаваць публікацыю яе вершаў у Маскве, дзе Святлану Яўсееву таксама паспела забыць новая генерацыя паэтаў і рэдактараў.

Яна магла быць і была толькі паэтам і болей нікім. Усе найлепшыя яе вершы з'яўляюцца нічым іншым, як усёахопным гімнам Любові:

*Было женщиной море согрето,
Стало крепче, ещё солоней.
Что такое любовь? Это
Сверхвозможная яркость дней.*

Паэтам яна і пайшла на нябёсы, пакінуўшы маладзейшым калегам права і абавязак па-спраўдному ацаніць напісанае ёю...

Анатоль АЎРУЦІН

Каштоўнасці і спакусы

На чарговым пасяджэнні Грамадскага савета па маральнасці абмеркаваны шэраг пытанняў, якія выклікаюць неадназначную рэакцыю ў грамадстве.

Напрыклад, у першы дзень праваслаўнага посту ў кінатэатрах краіны пачаў дэманстравацца фільм «Эмануэль» (Францыя, 2024). Грамадскі савет па маральнасці ацаніў стужку як наўмысны ўкід варожай нам прапаганды. Напярэдадні выбараў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь грамадству трэба быць як ніколі з'яднаным, мэтанакіраваным у дасягненні высакародных мэт для дабрабыту нашай краіны. Таму накіраваны ліст у Міністэрства культуры з просьбай прыпыніць дэманстрацыю фільма і ў далейшым будаваць механізм супрацоўніцтва з Грамадскім саветам па маральнасці.

Падчас пасяджэння была выказана занепакоенасць распаўсюджваннем у маладзёжным асяроддзі энергетычных, слабаалкагольных напояў у малой тары, нікацінавых павучаў, вейпаў, генератараў пахаў. Свае доказы, якія сведчаць аб шкодзе пералічанага, прывялі медыкі, спартсмены, актыўна абмяркоўвалі гэтую тэму іншыя ўдзельнікі пасяджэння. Так, у Міністэрства антыманапольнага рэгулявання і гандлю Рэспублікі Беларусь накіравана прапанова ўлічыць меркаванне Грамадскага савета і пры магчымасці больш уважліва кантраляваць механізмы распаўсюджвання дадзенай групы тавараў, звярнуць увагу на іх рэкламу, выпрацаваць іншыя падыходы да рэалізацыі небяспечнай для грамадства прадукцыі.

У полі зроку Грамадскага савета па маральнасці аказаліся і пытанні рэкламы азартных гульняў, афармлення плакатаў, шыльдаў і г. д. Ёсць шэраг прапаноў у гэтым кірунку, адна з якіх — правесці круглы стол па тэме негатыўнага ўплыву рэкламы на фарміраванне

каштоўнасных устаноў дзяцей і моладзі. Усебаковае вывучэнне праблемнага поля дапаможа ў напрацоўках па прадухіленні негатыўных наступстваў азартных гульняў, неэтычнай рэкламы.

Разам з тым члены Грамадскага савета па маральнасці выказаліся ў падтрымку прынятых Міністэрствам адукацыі Правілаў навучэнцаў і Правілаў бацькоў. Ёсць спадзяванні, што яны будуць бездакорна выконвацца і садзейнічаць стварэнню ў навучальных установах спрыяльнага клімату.

У найбліжэйшы час спецыялісты выкажуць свае прапановы ў адноснае праекта Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб ахове здароўя, які разглядаецца. А цяпер падводзяцца вынікі Рэспубліканскага творчага конкурсу «У гармоніі з сабой і светам». Урачыстае ўзнагароджанне пераможцаў адбудзецца на чарговым пасяджэнні Грамадскага савета па маральнасці.

Алена СТЭЛЬМАХ

Якасць і стараннасць

У Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы імя У. І. Леніна прайшоў справядлівы сход абласной пісьменніцкай арганізацыі. З дакладам аб выніках дзейнасці выступіў старшыня аддзялення Уладзімір Гаўрыловіч.

— Пісьменнікі абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі ў 2024 годзе выдалі, у тым ліку і на рэспубліканскім узроўні, 41 мастацкую кнігу агульным накладам каля 30 тысяч экзэмпляраў. Гэта адбылося ўпершыню за апошнія 20 гадоў. Прычым практычна ўсе творы — грамадзянскай, патрыятычнай тэматыкі, — падкрэсліў выступоўца.

На думку кіраўніка абласной пісьменніцкай арганізацыі, выдатныя творы выйшлі з-пад пяра Соф'і Шах, Яўгена Калашнікава, Наталлі і Максіма Шастаковых, Наталлі Канопліч і Андрэя Мацвеева, па-новаму адкрыліся чытачу Аляксей Бычкоў і Лілія Вялічка, Аляксандр Каляда і Міхась Сліва. Да 80-годдзя Перамогі ў выдавецтве «Беларусь» пабачыла свет і новая кніга прозы Уладзіміра Гаўрыловіча «Адкрывай сваё сэрца». Парадавала дыхтоўнай прозай, надрукаванай у беларускіх

і расійскай перыёдыцы, Валянціна Кадзетава, а малады аўтар Яніна Бераснёва плённа шчыруе ў фантастычным жанры, выдаецца на радзіме і ў Расіі. Сапраўдным адкрыццём года стаў малады празаік-казачнік Юрый Ціцюра.

Бадай што самая вялікая ўвага пісьменніцкай супольнасці летась скіроўвалася на правядзенне патрыятычных мерапрыемстваў сумесна з установамі культуры і адукацыі, рознымі арганізацыямі. У рэгіёне прайшлі Міжнародны фестываль-свята «Славянскія літаратурныя Дажынкi», рэгіянальны фестываль літаратуры, культуры і народных традыцый «На зямлі Кірылы Тураўскага», дзве дэкады сучаснай патрыятычнай літаратуры, дзевяць творчых семінараў, прысвечаных Году якасці, 11 конкурсаў з агульным удзелам звыш 5,5 тысячы ўдзельнікаў. У гонар расійскага паэта Леаніда Севера і пісьменніка-земляка Міколы Мятліцкага праведзены міжнародны конкурс паэтычных перакладаў «Сожскія берагі дружбы». Арганізавана звыш 1,4 тысячы выступленняў гомельскіх творцаў у розных аўдыторыях.

Летась абласным аддзяленнем шмат зроблена і для захавання памяці пра класікаў-землякоў. Так, з нагоды юбілею Івана Сяркова праведзены

літаратурны конкурс яго памяці. Кіраўніцтва абласнога тэлеканала падтрымала пісьменніцкую ініцыятыву па стварэнні мемарыяльнай дошкі на будынку абласнога тэлебачання, праект ажыццёўлены. Калегамі створаны музей-кабінет Івана Кірэевіча, зняты дакументальны фільм.

Памяці Міколы Гамолкі, Анатоля Караленкі таксама былі прысвечаны творчыя конкурсы. Прысвоены абласныя літаратурныя прэміі імя Аляксандра Капусціна і Івана Сяркова, уладальнікамі якіх сталі Мікалай Дзямчыхін і Мікалай Ждановіч. Правялі таксама міжнародны літаратурны конкурс, прысвечаны памяці Ізяслава Катлярова. Сёлета адзінаццацікласнікі СШ № 12 г. Светлагорска сталі першымі выпускнікамі школы імя творцы. Літаратурны і жаночы гераізм праявіла пісьменніца і спадарожніца жыцця Ізяслава Рыгоровіча — Соф'я Шах, якая стварыла вялікі летапіс яго жыцця — кнігу на 600 старонках.

Відаць, самым дарагім падарункам для літаратараў на сходзе сталі мастацкія работы школьнікаў, створаныя па матывах твораў паэтаў і празаікаў вобласці.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

Насустрэч чытачу

У Нацыянальнай бібліятэцы ў межах цыкла «20 пытанняў пісьменніку» прайшла сустрэча з Віктарам Праўдзіным.

Імпрэза сабрала аматараў беларускага мастацкага слова. Пісьменнік расказаў пра свой шлях у літаратуру, раскрыў сакрэты напісання твораў (дарэчы, многія з якіх заснаваны на выпадках з рэальнага жыцця), падзяліўся цікавымі гісторыямі. Пытанні, якія задавалі Віктару Аляксандравічу, тычыліся не толькі яго творчасці, але і асабістага жыцця.

Віктар Праўдзін з задавальненнем адказаў на пытанні слухачоў, уступаў у дыскусію і разам з аўдыторыяй разважаў на вечныя тэмы добра і зла, кахання і нянавісці.

Сюрпрызам для аматараў творчасці пісьменніка стаў нечаканы і шчодрый падарунак — некалькі экзэмпляраў рамана «Іду насустрэч». Падчас сустрэчы ўдзельнікі мерапрыемства змаглі атрымаць аўтограф і зрабіць фотаздымак з пісьменнікам.

Наступная сустрэча ў межах цыкла «20 пытанняў пісьменніку» адбудзецца 30 студзеня.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Лёс асабісты — агульны

Добрахвотна ці вымушана, з радасцю ці з вялікім сумам у свой час кожны пакідае бацькоўскі дом і шукае месца ў жыцці. І ў кожнага гэты пошукі вызначаюцца ўласнымі арыенцірамі ды безліччю самых розных акалічнасцей, радасных падзей і непрямых здарэнняў, якія падкідае лёс. Тычыцца гэта і мастакоў — ураджэнцаў Беларусі, якім, так склалася, у былыя часы прыходзілася даволі няпроста. На працягу многіх стагоддзяў атрыманне прафесіі на тэрыторыі сучаснай краіны было недасягальнай мэтай, пазней з'явіліся прыватныя школы, а затым — і сур'ёзныя адукацыйныя цэнтры, стварэнне якіх прыпала на першую палову XX стагоддзя. Толькі ў другой палове веку стаць прафесійнымі мастакамі без вялікіх перашкод мелі магчымасць многія таленты.

Мастацкую спадчыну тых, хто нарадзіўся на беларускіх землях, але прафесійную адукацыю атрымаў у Расіі, дэманструюць сёння ў Нацыянальным мастацкім музеі. Да 31 сакавіка будзе працаваць выстаўка «Беларусь — Расія. Скрыжаванне лёсаў», падрыхтаваная сумесна з Дзяржаўным Рускім музеем. Яго генеральны дырэктар Ала Манілава падкрэслівае, што галоўная задача праекта — навуковымі сіламі двух музеяў прааналізаваць агульныя карані, засведчыць агульнасць культурнай прасторы. «У працэсе вывучэння стала зразумела, што карані трэба шукаць у перыядзе XIX стагоддзя, калі народжаныя на спрадвечных беларускіх землях таленты шукалі пункты прыцягнення. Мы гаворым пра перыяд Расійскай імперыі, калі на беларускіх землях яшчэ не нарадзіліся тыя мастацкія школы, якія сталі з'яўляцца ў канцы XIX і пачатку XX стагоддзя», — падкрэсліла Ала Юр'еўна.

Ілья Гініцбург. Фрагмент скульптуры «Малады музыкант», 1890 г.

Нарадзіліся на Беларусі, вучыліся ў Расіі — менавіта па такім простым прынцыпе адбіраліся работы для выстаўкі. Канцэпцыя нескладаная, больш за тое — напрошваецца арганізацыя падобных прэктаў, напрыклад, у супрацоўніцтве з Дзяржаўнай Траццякоўскай

галерэяй. Аднак, што тычыцца любой ініцыятывы такога кшталту, вялікую ролю адыгрывае рэалізацыя. У экспазіцыі «Беларусь — Расія. Скрыжаванне лёсаў» яна выдатная. Чатыры залы выставачнага корпуса дэманструюць, што вырашэнне кожнай прасторы прадумавалася да дробязей. Іх напаўненне раскажа глядачу і пра гістарычныя перыяды, калі жылі і стваралі тыя ці іншыя аўтары, і пра стылі, кірункі і плыні ў мастацтве, што дамінавалі пэўны прамежак часу, і пра тэмы, да якіх звярталіся жывапісцы, графікі, скульптары, майстры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

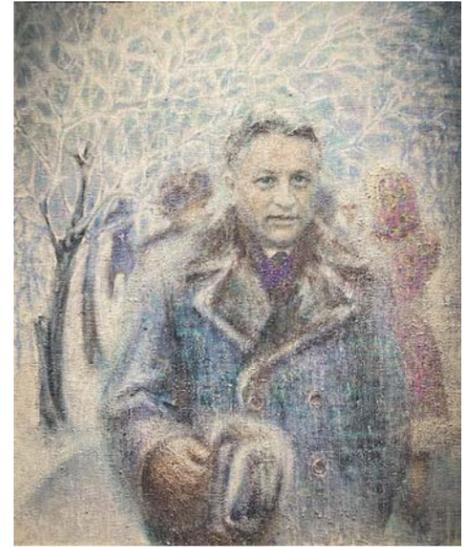
Дэманструюцца сапраўдныя шэдэўры, хоць непадрыхтаванаму глядачу гэта можа быць не зразумела, маўляў, малавата твораў Марка Шагала ці няма, напрыклад, палотнаў Антона Бархаткова (ён у свой час скончыў Маскоўскае дзяржаўнае акадэмічнае мастацкае вучылішча памяці 1905 года). Ды некаторыя могуць здзівіцца: хто яны, невядомыя сёння Давід Загоскін, Леў Іваноўскі, Меер Айзенштат?.. Гэтыя магчымыя заўвагі — толькі яшчэ адна нагода для стварэння падобнай маштабнай экспазіцыі. Бо «Скрыжаванне лёсаў» не ўключае ніводнай лішняй работы, змястоўная і густоўная, экспазіцыя можа быць толькі пашырана і ўдасканалена.

Безумоўна, на выстаўцы ідзе гаворка галоўным чынам пра лёс мастака. Кожная з чатырох залаў паўстае напамінам пра тое, што нават у складаныя гадзіны таленты прабіралі сабе дарогу — дзеля і насуперак, знаходзілі свой шлях, хоць, здавалася, ішлі па адных і тых жа сцяжынах, калі выбіралі вучобу, напрыклад, у Імператарскай Акадэміі мастацтваў, звязвалі прафесійнае развіццё з Санкт-Пецярбургам. І ўсё ж у кожнага быў свой лёс, на які выпадалі і ўзнагароды, і пакаранні... Ды кожнага выбіраў час, які ў любым выпадку вымушаў гаварыць пра вялікае, галоўнае, значнае і быць зразумелым. Захоўваць пры гэтым самабытнасць і індывідуальны стыль — найвялікшы дар і найскладанейшая задача.

Незайздросны лёс напаткаў, напрыклад, Давіда Загоскіна, жывапіс і графіка

якога прадстаўлены на выстаўцы ў Мастацкім і, пэўна, мала вядомыя публіцы. Ураджэнец вёскі Сураж, што на Віцебшчыне, ён звязаў сваё жыццё з Ленінградом. Там і загінуў падчас блакады, у 1942 годзе. Смутах выклікае і лёс мастацкай спадчыны Давіда Загоскіна. Вядома, што большая частка яго жывапісных твораў і дзённікаў была страчана ў блакадным горадзе. Многія работы мастака глядач бачыць толькі дзякуючы мужнасці пляменніка творцы Ісаака Загоскіна: падчас вайны хлапчук захаваў творы свайго дзядзькі, выратаваў каля 200 графічных лістоў. З іх каля 70 пазней былі перададзены ў калекцыю Рускага музея.

Не на слыху сёння імя Алены Кабішчар-Якерсон, жонкі Давіда Якерсона, вучаніцы Юдаля Пэна, прадстаўніцы УНОВИС... У свой час яна аддала перавагу нацюрморту і пейзажу. На шматлікіх карцінах сярэдзіны 1920-х — пачатку 1930-х гадоў можна ўбачыць любімы ёй родны Віцебск і яўрэйскія мястэчкі (у 1980-х перадала гораду вялікі збор

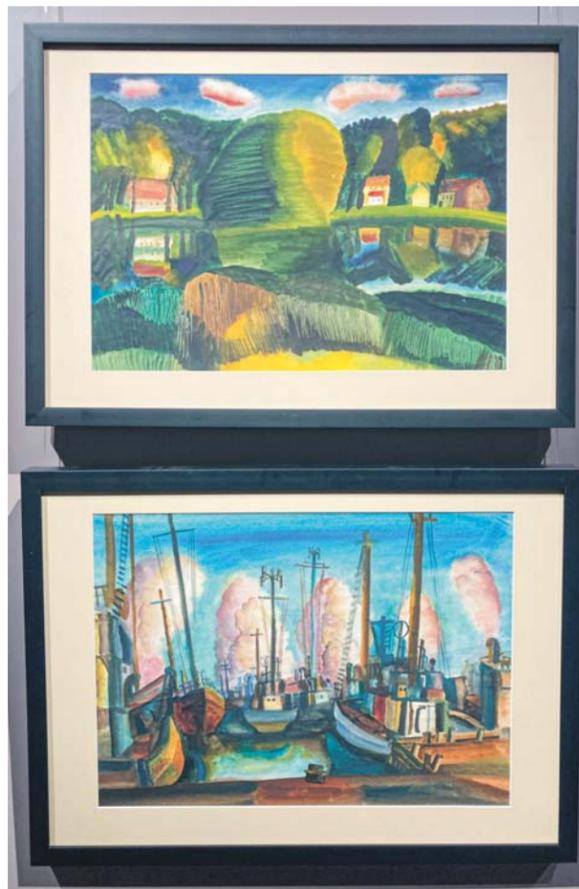
Нінэль Шчасная «Партрэт пісьменніка І. П. Шамякіна (У снежных зімы)», 1976 г.

У экспазіцыі змешчана толькі адна яе работа — «Паўднёвае паселішча» (1935).

Давід Габерман, ураджэнец Мінска, больш вядомы як даследчык народнага мастацтва, аўтар некалькіх манаграфій на гэтую тэму. Быў фатографам, які ўвекавечыў дэкор старажытных яўрэйскіх надмагілляў і малдаўскія паклонныя крыжы. Яго жывапісная і графічная спадчына налічвае больш за 1500 твораў. «Нягоды вайны» (1943), «Дамы сярод буйнай зелены» (1984) і «Дамы на ўскраіне» (1986) можа ўбачыць сёння наведвальнік Нацыянальнага мастацкага.

Многім аўтарам на выстаўцы «Беларусь — Расія. Скрыжаванне лёсаў» удзелена даволі шмат увагі, і ў выніку атрымаліся своеасаблівыя міні-экспазіцыі. Сярод такіх мастакоў — Саламон Юдовін, графіку якога паказалі з дапамогай работ, прысвечаных жыццю Ленінграда ў гады Вялікай Айчыннай вайны, Георгій Ніскі з яго светлымі, такімі «роўнымі» і «правільнымі» пейзажамі, Яўсей Майсеенка, вядомы дзякуючы вольнаму шырокаму жывапісу і адметнаму кампазіцыйнаму майстэрству... Натуральна, асобная гаворка — аб спадчыне Івана Хруцкага, Станіслава Жукоўскага, Вітольда Бялыніцкага-Бірулі ды іншых вядомых мастакоў. Аднак не менш прыцягваюць адзінаквыя работы тых ці іншых аўтараў. А гэта найперш «Рамантычны пейзаж» (1977) — непазнавальнае палатно Барыса Заборава са збору Нацыянальнага мастацкага музея, якое запрашае да роздумаў аб Беларусі і яе лёсе.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Работы Зоі Літвінавай у экспазіцыі.

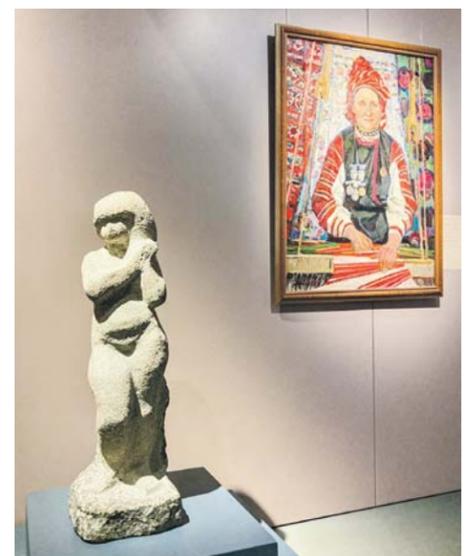
сваіх работ). А пазней, пад уплывам душэўных перажыванняў ад знішчэння яўрэйскага насельніцтва, Алена Кабішчар-Якерсон зноў звярталася да «яўрэйскай тэмы». Пасля смерці мужа ёй было складана займацца мастацтвам, гэты перыяд у яе творчасці не быў плённым...

Аляксандра Экстэр «Горад уначы», 1913 г.

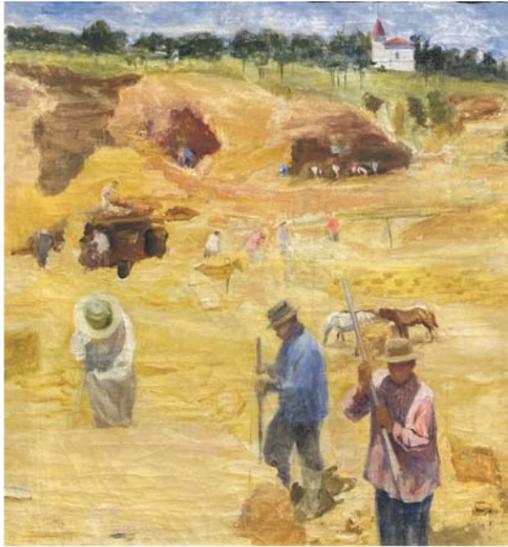
Леў Бакст «Галінка акацыі на фоне мора», 1908 г.

Фрагмент экспазіцыі.

З далёкай дыстанцыі

Сёння вядома болей як 50 твораў гэтага мастака. Лічыцца, што захаванае і ўратаванае — толькі пятая частка яго спадчыны. Жывапіс і графіка аўтара, які нарадзіўся ў мястэчку Куранец Вілейскага павета Віленскай губерні (цяпер вёска Вілейскага раёна Мінскай вобласці), вучыўся ў Вільні, Адэсе і Санкт-Пецярбургу, а працаваў у Мінску і за мяжой, захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім і Нацыянальным гістарычным музеях Беларусі, а яшчэ — у Адэскім мастацкім музеі. Гаворка пра Лейбу Альпяровіча (1874—1913) — таленавіты творца жыў і ствараў на стыку эпох і ўспрымаецца сённяшнім глядачом найперш як сведка мінуўшчыны і адлюстравальнік яе павеву.

Лейба Альпяровіч «На камяляомні», 1905 (?) г.

Так, многія даследчыкі, якія ў розныя часы разглядалі і вивучалі творчую спадчыну Лейбы Альпяровіча, вылучаюць менавіта лірызм яго работ, адкрытае выяўленне аўтарам эмоцый, пачуццяў, настройў — сваіх і шматлікіх герояў. Такім чынам, з аднаго боку, падкрэсліваецца глыбока асабісты характар яго творчасці, з іншага — відавочнае стаўленне да аўтара як да прадстаўніка пэўнага часу — даваеннага, які так ці інакш адлюстраваны ў яго творах. Іначай і быць не можа.

Найболей падрабязна пра творчасць Лейбы Альпяровіча можна гаварыць пасля знаёмства з прысвечанай яго 150-годдзю выстаўкай у Нацыянальным мастацкім музеі (куратарам выступае Кацярына Калянкевіч, кандыдат мастацтвазнаўства, вядучы навуковы супрацоўнік аддзела беларускага мастацтва XIX—XXI стст.). Да 23 лютага ў экспазіцыі мастацтва Беларусі канца XIX — пачатку XXI стагоддзя можна

ўбачыць шэраг твораў аўтара з фونдаў музея, а таксама фатаграфічныя работы пачатку XX стагоддзя з калекцыі Нацыянальнага гістарычнага музея... Тым часам адно з ключавых палотнаў мастака — «Партрэт жанчыны ў белым» канца 1900-х — пачатку 1910-х — дэманструецца на выстаўцы «Расія — Беларусь. Скрыжаванне лёсаў».

Большасць сваіх работ Лейба Альпяровіч не датаваў, і ўжо мастацтвазнаўцы і глядачы адзначаюць пэўныя асаблівасці і змены ў яго творчасці: дзесьці мастак паўстае як рэаліст, недзе прыкметныя імпрэсіяністычныя матывы, шмат дзе відавочнае імкненне аўтара да сімвалізму. Між тым звяртаецца ўвага на мінскі і берлінскі перыяды творчасці жывапісца і графіка. Вядома, напрыклад, што падчас берлінскага паездкі ён працаваў над карцінамі «Берлін увечары. Над Шпрэе» (1906—1909) і «Партрэт Ю. Ю. Клевера» (1907). Гэтую частку праекта дапаўняе «Краявід з месяцам» (1875) Юлія Юльевіча. А вось у другой частцы выставачнага праекта, дзе прадстаўлена графіка, у тым ліку жаночыя партрэты, дэманструецца акварэль «Кветкі» (1910) Н. Макаравай.

Лейба Альпяровіч — з тых мастакоў, многія творы якіх захаваліся толькі дзякуючы выпадку. Варта згадаць добра вядомую выстаўку работ гэтага аўтара, а таксама Юдаля Пэна і Якава Кругера, якая адкрылася ў Віцебску ў 1941 годзе. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, яна была эвакуіравана ў Саратаў, таму пасля апынулася ў Беларусі. Да таго ж некаторыя творы мастака вярнуты з Германіі і знойдзены пасля вайны ў Мінску. Як часта бывае, па крупінках сабраная калекцыя выклікае яшчэ большую цікаvasць спецыялістаў і публікі. Ды яшчэ ўлічваючы многія таямніцы — бо нават тых твораў, што сёння вядомы, недастаткова, каб зрабіць падрабязны высновы аб шматгранным таленце партрэта і пейзажыста. Да таго ж не дайшлі да нас і шматлікія звесткі яго біяграфіі. Пра многае ў яго жыцці і творчым шляху мяркуюць з паметкай «прыблізна».

Мастацкай спадчыне Лейбы Альпяровіча ўласцівы загадкавасць, недагаворанасць, нейкая недасягальнасць...

Каб скараціць гэтую дыстанцыю, арганізатары і дапоўнілі выстаўку фатаграфічным матэрыялам. Ілюстрацыі зусім не выпадковыя. Вядома, што Лейба Альпяровіч прадстаўляў свае творы на мастацка-прамысловай выстаўцы ў мастацка-прамысловым музеі пры мінскім камерцыйным вучылішчы ў красавіку 1910 года, і ў гэтай жа экспазіцыі дэманстраваліся стэрэаздымкі Фёдара Ястрэмскага, кіраўніка Казённай палаты, эканаміста, члена Мінскага таварыства аматараў прыродазнаўства,

Лейба Альпяровіч «Краявід з агароджай», канец 1900-х гг.

этнаграфіі і археалогіі і Мінскага аддзялення Таварыства барацьбы з заразнымі хваробамі. Работы гэтага фатаграфаматара (я ашчэ І. Метара і невядомага аўтара) і прадстаўлены сёння ў Нацыянальным мастацкім музеі як напамін аб культурнай падзеі ў жыцці Мінска, як абазначэнне пэўнага перыяду ў гісторыі краіны, як сведчанне няўмольнасці часу.

Юўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Юлій Клевер «Краявід з месяцам», 1875 г.

Апяваў мір і спакой

23 студзеня — 105 гадоў з дня нараджэння Пятра Данеліі, жывапісца, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, уладальніка медаля Беларускага саюза мастакоў «За заслугі ў выяўленчым мастацтве».

Пётр Данелія быў з тых мастакоў, чый лёс мог бы скласціся іначай, калі б не Вялікая Айчынная вайна. Урадзэнец Махачкалы (Дагестан), ён, прынамсі, меў магчымасць зрабіць сабе імя на радзіме. Былі на гэта сілы і сродкі: бацька шавец і маці краўчыца, пэўна, заўважылі схільнасці і здольнасці сына і падтрымалі яго яшчэ ў самым пачатку жыццёвага шляху. Так, у дзяцінстве Пётр Данелія наведаў мастацкую студыю для дарослых, а як стаў паўналетнім, вучыўся ў Маскоўскім мастацкім вучылішчы памяці 1905 года (сёння гэта Маскоўскае акадэмічнае мастацкае вучылішча).

Пасля прызваны ў Чырвоную армію, быў стралком-аўтаматчыкам 212-га стралковага палка 49-й дывізіі, да таго ж удзельнічаў у савецка-фінскай вайне. У ліпені 1940 года гэты полк быў пераведзены на сталую дыслацыю ў раён г. Высокае (ст. Чаромха Брэсцкай вобласці; дарэчы, у гэты перыяд Пётр Данелія стаў

Пётр Данелія (апошні справа) на IV з'ездзе Саюза мастакоў СССР у Крамлі. Масква, 1973 г.

га мастацтва пры абласным ДOME народнай творчасці, якую сам арганізаваў, выкладаў у тым ліку ў свайго сына Леаніда. Той паказаў сябе як рознабаковы творца.

Ды сам Пётр Данелія працаваў і ў станковым жывапісе, і ў манументальна-дэкаратыўным роспісе,

мастаком палкавога клуба), а ўжо з пачаткам Вялікай Айчыннай вайны пэўныя яго падраздзяленні пачалі трапляць у акружэнне. Так, ужо ў чэрвені 1941 года хлопец трапіў у палон. Далей быў лагер ваеннапалонных, сельгаспрацы ў прыватнай гаспадарцы на тэрыторыі Польшчы... Ды сілы і энергія мастак не страціў — доўгае жыццё і шчаслівыя гады творчасці быццам былі наканаваны.

Пасля вайны Пётр Данелія вырашыў застацца ў Брэсце, трывала звязаў свой творчы шлях з гэтым горадам. У 1949 годзе быў прыняты ў Беларускае саюза мастакоў, а неўзабаве стаў адным з заснавальнікаў і кіраўнікоў Брэсцкай абласной арганізацыі БСМ, якую неаднойчы ўзначальваў. Не быў аб'якавы да праблем грамадства — выбіраўся дэпутатам Брэсцкага гарсавета. Да таго ж меў пэўны да педагогікі — у студыі выяўленчага

«Луг», 1957 г.

і ў скульптуры, і ў графіцы, і ў медальерным мастацтве. Але згадваюць мастака найперш як пейзажыста, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны, які ў сваіх творах апяваў мір і спакой. У Брэсце яго работы можна ўбачыць, напрыклад, у мемарыяльным комплексе «Брэсцкая крэпасць-герой», а вось у Мінску яго карціны выстаўляюцца рэдка. Адзін з апошніх разоў — амаль двухгадовай даўнасці экспазіцыя мастакоў-франтавікоў «Вясна перамогі» ў Галерэі мастацтваў Леаніда Шчамялёва. Экспанаваліся лічаныя творы аўтараў; што да Пятра Данеліі, то яго пэндзлю на выстаўцы належалі «Гераічны матыў» (1978) і «Абуджэнне» (1988). І на гэтых палотнах, і на самых розных яго карцінах дамінантай кампазіцыі становілася неба з мяккімі і пёрыстымі аблокамі, з цяжкімі хмарамі, аб'ёмнымі і кантрастнымі. Выявы нябёсаў, якія адлюстроўваюць магутнасць і аб'якавасць прыроды да чалавека, як мага лепш нагадваюць пра крохкасць жыцця. Яе, вядома, асабліва востра адчуваюць тыя, на чый лёс выпадае хоць адзін дзень вайны.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Справа (не) у туфліку

Калі б Папялушка змагла перанесціся ў часе і прыйсці на бал у XXI стагоддзі, напрыклад, у Нацыянальны акадэмічны вялікі тэатр оперы і балета Беларусі, то мы пабачылі б яе ў вобліку Настасі Храпіцкай. Менавіта гэтая салістка Вялікага выканала ролю Папялушкі (Мары) падчас 16-га Навагодняга балю. Няхай расчараванню з ператварэннем карэты ў гарбуз, коней — у мышэй, фурмана — у пацука не здарылася, інтрыгай перад тым, як Прынц вымавіць запавятай словы, былі ахоплены Кароль і Каралева, Казачнік, Фей, Мачаха і яе дочки, а таксама іншыя галоўныя персанажы дзеі ў Вялікім — танцавальныя пары, якія прадэманстравалі строгі паланэз, гульлівы кантрданс, какетлівы менуэт, велічны вальс, задорную польку і тым самым зрабілі каралеўскі бал непаўторным і ўрачыстым.

Кожная Папялушка марыць стаць Прынцэсай (ну, ці хаця б фрэйлінай), толькі прынцаў на ўсіх не хапае. На дваццаць дам, якія прыходзяць на рэпетыцыю ў Вялікі без партнёра, толькі два свабодныя кавалеры. Ці не таму, каб пазбегнуць расчаравання і страху застацца адной, многія шукаюць партнёра загадзя. І прыходзяць на бал ужо са сваім прынцам. Але ці не страчваецца пры гэтым чароўнасць моманту чакання сустрэчы з тым адзіным і ці не разбіваецца мара Папялушкі? Сярод 390 гасцей на балі, які ладзіла царская сям'я ў 1903 годзе, прысутнічалі прызначаныя імператрыцай 65 афіцэраў, якіх прысылалі з гвардзейскіх палкоў пецябургскага гарнізона. Танцамі ім наказвалася не манкіраваць і запрашаць тых дам, якія прастойваюць, а не тых, каго хочацца.

Ды сёння на бал прыходзяць не толькі шукаць пару, насуперак стэрэатыпу, а, як паказвае практыка, проста павесяліцца і адпачыць, але, што важна, у высокім свецкім коле, прасякнуўшыся ўзнёслым духам танцавальнага мастацтва, натхняльнай атмасферай і апартаментамі Вялікага, небанальна адсвяткаваць стары Новы год, адзеўшы багатыя строі, выклікаць фурор сваім вобразам, каб апынуцца ў аб'ектыве фотакамер, адчуць сябе, як кажуць, найлепшай версіі, эталонам асобы, далучыцца да арыстакратычнасці, вышэйшага асяроддзя, інтэлігенцыі, эліты ў рэшце рэшт. Менавіта эліта заўсёды задавала тэндэнцыі для развіцця грамадства, садзейнічала павышэнню культуры народных мас. Хаця сапраўдная элітарнасць не ў знешніх прыкметах, не ў пышнасці строяў і няспешнасці, грацыёзнасці паходкі, а ў адукаванасці, высакароднасці, маральнасці, вернасці духоўнаму пачатку. Масавая культура, якая пераважна сцірае рысы індывідуальнасці, паўсюль, яна даступная. А такія мерапрыемствы, як бал, — рэч нешараговая, ды і цана ўваходнага білета адпаведная. Раней эліта (магнатэрыя, шляхта, дваранства, інтэлігенцыя) збіралася ў галоўных ачагах свецкага музычнага мастацтва — магнацкіх і велікакняжацкіх дварах. Прывілеяваны клас, арыстакраты гуртаваліся на нашых землях пры памесцях Агінскіх у Слоніме, Сапегаў — у Ружанах і Дзярэчыне, Тышкевічаў — у Свіслачы, пры двары Мікалая Радзівіла Чорнага, іншых магнатаў і вялікіх князёў.

Велікасвецкім прыёмам з балямі папярэднічалі банкетны і гульні са скамарохамі, сярод якіх былі гусяры, дудары, бубначы... У Вялікім паўсталі трубачы, менавіта яны адкрылі каралеўскі бал, дэманструючы неверагодныя акрабатычныя трукі і скокі. Па сутнасці, танцы, карагоды бяруць свае вытокі з нашага самабытнага фальклору, які, перадаючыся з пакалення ў пакаленне, стаў падмуркам культурнай спадчыны. Жыццяздольнасць дзяржавы маюць яе шматвекавыя традыцыі — гэта падкрэсліваў нядаўна і Прэзідэнт краіны падчас уручэння прэміі «За духоўнае адраджэнне»: «А ісціна прстая: у аснове любой чалавечай дзейнасці ляжыць духоўнасць і маральнасць, справядлівасць — жыватворны эліксір для культуры, трывайнай сувязі пакаленняў і традыцый. Яны — аснова адзінства нацыі, якая ведае сваю гісторыю,

шануе спадчыну продкаў і клопоціцца пра будучыню».

Такім чынам, інтэлектуальны патэнцыял нацыі грунтуюцца на веданні ў тым ліку сваіх вытокаў і гісторыі, што мы бачым на прыкладзе балю ў Вялікім, дзе ажываюць у танцы мінулыя стагоддзі. Нацыянальная культура, прайшоўшы этапы развіцця, уздыму і росквіту, сёння з'яўляецца часткай сусветнай культурнай спадчыны.

Самым першым у гісторыі лічыцца бал з нагоды шлюбу Карла VI з Ізабэлай Баварскай у 1385 годзе ў французскім горадзе Амьене. Першы бал у Расіі —

з нагоды шлюбу Лжэдзітрыя I і Марыны Мнішак у 1606 годзе. Потым — перапынак. Аднавіў балі, якія спачатку называліся асамблеямі, Пётр I. Балі сталі частай з'явай у Расіі ў XVIII—XIX стагоддзях. У Пятроўскую эпоху умець танцаваць павінен быў кожны, таму танцам вучылі нароўні з іншымі прадметамі ва ўсіх дзяржаўных вышэйшых і сярэдніх вучэбных установах, ваенных школах. Бальны сезон цягнуўся з Ражджаства да апошняга дня Масленіцы, да пачатку Вялікага посту: зімой сталічныя дваране вярталіся са сваіх сядзіб, а дваране памесныя, скончыўшы палявыя работы, везлі сваіх дарослых дачок на «кірмаш нявест». Нездарма бал у Вялікім ладзіцца ў калядны час, калі ў разгары Святкі, а значыць, час цудаў і вяселосці, бо па планеце ідзе радасць ад Нараджэння Хрыстовага. А з ёй — радасць ад надзеі сустрэць сваё каханне на балі. Тым больш гэтаму спрыяе каралеўскі ўказ: «Я, кароль Філіп, уладыка ўсіх казачных зямель адсюль і да самага гарызонту, загадаю: усім прысутным дамам дэманстраваць вакальныя і танцавальныя таленты. Тая, чыё майстэрства акажацца непераўздзеным, стане нявестай прынца Рудольфа». Такое рашэнне агучыў са сцэны Кароль (Дзімтрый Капілаў), бо галоўнае яго жаданне — бачыць свайго сына шчасліва жанатым на адной з прынцэс для ўмацавання пазіцыі каралеўства. «Лепш я з'ём гадзюку, чым ажанюся з адной з гэтых крыўляк», — кажа

прынц Рудольф (Аляксандр Гелак). «Жэняцца дзеля ўлады, а не дзеля кахання — гэта традыцыя», — настойвае кароль. «А я яе парушу», — не згаджаецца прынц.

Хто ж дастойны звання каралеўскай нявесты? «Нябачнай ніткай звязаны тыя, чый саюз асвечаны нябёсамі», — верыць каралева Лаура (Клаўдзія Пацёмкіна). Тых, хто прызначаны адно аднаму лёсам, звядзе танец, бо ў ім не патрэбны словы, затое ўсё скажуць рухі, погляд, крок, дотык. У парным танцы, які вёў рэй у Вялікім, можна было заўважыць своеасаблівы закон: кавалер наступае — дама адступае, ён крок наперад, значыць, яна назад. Толькі тады атрымаецца гармонія. Пэўна, танцы на балі — гэта і рэпетыцыя адносін мужчыны і жанчыны, магчымасць перажыць гэтыя спаконовечныя ролі, дзе ён вядзе, а яна ідзе за ім. І ад таго, наколькі ён упэўнена і зграбна вядзе, залежыць тое, наколькі яна свабодней і лягчэй пойдзе за ім, раскрыўшыся, расслабіўшыся, адчуўшы надзейнасць, дазволіўшы сабе раскошу быць сабой. Які сэнс прытварацца? Танец не церпіць крывадушша, а халтура адаб'ецца на партнёры.

Пятровічаў, бо з танцам ужо гадоў 20. Пачалося з таго, што аддалі на танцы паправіць паставу сына, а ўцягнуліся самі. «Кавалер у танцы — як мастак, а дама — упрыгажэнне», — вучыць Эрнст Пятровіч. Танец любіць усіх, і нават навічкоў, бо перастаеш ім быць пасля першага ж па. Невыказнае пачуццё перапаўняе ў фінале, увенчаным паспяховым выкананнем. Асабліва французскай (паўночнай) кадрылі, калі ўдзельнікі нават падымаюць руку ўгору — так патрабуецца па малюнку. Яднанне, адзіны дух усіх танцораў ствараюць эффект паспяховай агульнай працы. Тут пары ўзаемадзейнічаюць, перабудоўваюцца, і ўсё адбываецца ў вясёлым, гарэзлівым тэмпе.

Дыстанцыя скарачаецца, а гэта значыць, камунікацыя становіцца амаль інтымнай. Ці не таму ва ўсе часы танец складае пары... Адвечнае прыцягненне Яе і Яго. Дзе танец як сват, як вястун, прадчувальнік пачуцця, якое звязвае каханых. Але да гэтага яны прыйдуць праз паланэз, кантрданс, менуэт, польку і, вядома, непараўнальны вальс. Колькі этапаў і магчымасцей, каб, адчуўшы тэмперамент кожнага танца, праявіць сябе, а значыць, адкрыцца партнёру... Нездарма кажуць, што танец — таемная мова душы.

Калі глядзець з балкона на менуэт — гэта жывое палатно дзеі: пары даюць рукі, паварочваюцца, адны сыходзяцца, іншыя разыходзяцца, мяняюцца цэнтральныя партнёры з партнёрамі, робяць фігуру дозад... У кантрдансе таксама ўдземадзейнічаюць у парах, але тут разынка ў фігуры шасэ, калі мяняюцца партнёрамі, даючы адно аднаму рукі. А польку танцавалі ў кружках. Тут валдарылі скокі: у цэнтр круга, з цэнтра, праменадам, што патрабавала і майстэрства, і фізічнай вынослівасці.

Увесь гэты час за балем назіраў кароль Філіп, падбіраючы кандыдатуру нявесты для Прынца згодна са сваім указам, бо Папялушка, як і ў казцы, збегла і яе ніхто не мог знайсці. Калі ж яна з'яўляецца другі раз, але ўжо ў масцы, і скарае сваёй прыгажосцю і чароўнымі спевамі, Прынц прызнаецца: «Я закахаўся. Здарыўся цуд. Я сустрэў каханне ўсяго свайго жыцця. Будзьце маёй жонкай». Яднанню двух сэрцаў не змаглі перашкодыць залішне самаўпэўненыя і дакучлівыя Мачаха Папялушкі баранеса Бела Донна (Алена Сало) і яе дочки (Кацярына Зіноўева-Правалінская і Алена Таболіч), якія, аднак, выразна прадэманстравалі нежыццяздольнасць падлашчвання і падхалімства, бліскуча сыграўшы свае партыі ў эксцэнтрычных вакальных і харэаграфічных нумарах, чым падарылі наймацнейшыя ўражанні публіцы.

Не абышлася без майстар-класаў: каштоўныя ўрокі давалі па танга, гісторыка-бытавых танцах. Але гваздом праграмы стала начное караоке «Праменада залатога туфліка», якое іскраметна вялі салісты оперы тэатра Вольга Маліноўская і Юрый Балацько, а таксама канцэртмайстар Ларыса Церахава. Удзельнікі караоке пад музыку перадавалі адно аднаму чароўны туфлік. Музыка спынялася, і, у чых руках туфлік апынаўся, той атрымліваў права праспяваць упадабаную песню з прапанаванага спіска. Гучалі «Песенька пра мядзведзяў», «Стары клён», «Ой, мароз, мароз» ды інш., і кожны атрымаў неверагодны зарад ад станавагодняга песеннага інтэрактыву, які Вольга Маліноўская і Юрый Балацько ператварылі ў свята.

А ці спявалі раней Яўгенія Анегін для Таццяны Ларынай і Андрэй Балконскі для Наташы Растовой? Вядома. Ад кахання спявае душа, асабліва на балі, дзе адбываецца адраджэнне: сябе, культуры, дзе адкрыццё новага, што вядзе да ўдасканалення.

Наталля СВЯТЛОВА
Фота Лізаветы ГОЛАД

Крупінка надзеі

Канцэрт пад назвай «Стары Новы год з “Three sticks”» прайшоў днямі ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Музыканты Сямён Хананаеў, Аляксандр Выбарнаў, Дзяніс Рагазняў і Ягор Весялоўскі выступілі перад слухачамі са святочнай праграмай — у яе ўвайшлі аўтарскія творы, а таксама саўндтрэкі да сусветна вядомых фільмаў.

Калектыў «Three Sticks», адзначаюць арганізатары, створаны з мэтай пашырыць звыклія стылістычныя рамкі. Музыканты імкнуцца паказаць разнастайнасць ударных інструментаў, аднак, вядома, не абмяжоўваюцца толькі імі: на канцэртах можна атрымаць асалоду, напрыклад, ад ігры на раялі. Да таго ж калектыў не цураецца электронікі.

Аднак у цэнтры ўвагі — чароўныя вібрафон, марымба і перкусія. Перадусім яны прыцягваюць на канцэрт «Three Sticks» слухачоў, якіх цікавіць ігра менавіта на гэтых інструментах, адкрытых да новага гучання папулярных, многімі любімых твораў. Безумоўна, аптымальная стратэгія для калектыву маладых музыкантаў — уключаць у свае праграмы і рабіць упор у афішы на аранжыроўкі створанага вядомымі сучаснымі кампазітарамі, але і прапаноўваць уласныя працоўкі, захапляць аўтарскай музыкай.

Гурт быў заснаваны ў 2021 годзе салістам Маскоўскай дзяржаўнай філармоніі, выпускнікам Маскоўскай дзяржаўнай кансерваторыі імя П. І. Чайкоўскага і

Кансерваторыі Сан-Францыска Сямёнам Хананаевым, Аляксандрам Выбарнавым і Андрэем Каваленкам. Першы канцэрт адбыўся ў Маскве. З таго часу «Three Sticks» дае ў сярэднім 14 канцэртаў за год — у Расіі і за яе мяжой.

«Стары Новы год» — не першы канцэрт калектыву ў Мінску. Да гэтага ён двойчы завітваў у беларускую сталіцу, і прымым 14 студзеня ў філармоніі было шмат слухачоў, якія прысутнічалі на папярэдніх выступленнях. Між іншым, група здолела зацікавіць сваёй творчасцю рознаўзроставую публіку — ёй прыйшліся даспадобы і праграмы, якія музыканты, відаць, не афішыруюць загадзя, і нефармальны, так бы мовіць, непратакольны падыход да існавання выканаўцаў на сцэне.

Першая частка канцэрта «Стары Новы год з “Three sticks”» — «Вакол свету» — была складзена з аўтарскіх твораў калектыву. Гэта кампазіцыя, заснаваная на тых ці іншых элементах музыкі розных народаў. Такім чынам удзельнікі калектыву прапаноўваюць слухачу здзейсніць віртуальнае падарожжа, культурную вандроўку

ў Афрыку, Манголію, Ісландыю... Між тым у кожным такім прысвячэнні прасочваецца прыродны пачатак — дзякуючы выбару інструментаў і майстэрству выканаўцаў падкрэслены зварот да матэрыяльнага свету. Мелодыі гэтыя, чароўныя ў сваёй немудрагелістасці, здольны і падштурхнуць да медытацыі, і схіліць да глыбокіх роздумаў, і прымусіць засяродзіцца выключна на гучанні, напоўненым адчуваннем казачнасці, загадкавасці. У пэўнай ступені гэта тычыцца і сінглаў «Сінгулярнасць» і «Прадчуванне». Яны прысвечаны тэме неабсяжнасці космасу і звязанай з гэтым надзеі на тое, што чалавек ніколі не перастане быць часцінкай чагосьці вялікага і нязвяданага.

Другое аддзяленне было прысвечана хітам, якія гучаць у найвядомейшых замежных карцінах, у тым ліку сюжэтная звязаных са святкаваннем Каляд і Новага года. Сярод фільмаў, выбраных «Three Sticks», — «Піраты Карыбскага мора» (гаворка пра часткі, знятыя Горам Вярбінскі): музыка Ханса Цымера для некаторых стужак з серыі — надзвычай папулярны

Падчас канцэрта.

выбар арганізатараў падобных канцэртаў. Гэта не адзіны зварот да творчасці славутага кампазітара — прагучаў таксама саўндтрэк да фільма «Інтэрстэлар» Крыстафера Нолана. Вядома, знаёмыя мелодыі заўсёды захапляюць публіку, якая ў выніку гатова прытанцоўваць у такт і падхопліваць песню. Так, мінскія слухачы нават пагадзіліся на просьбу музыкантаў «падыграць» падчас выканання кампазіцыі Рэя Паркера-малодшага «Ghostbusters» («Паляўнічыя за прывідамі»).

Кожная кампазіцыя ў выкананні «Three Sticks» суправаджаецца відэашэрагам. Што

тычыцца другога аддзялення канцэрта, то гэта, зразумела, нарэзка з выбраных фільмаў (у некаторых выпадках дэманстраваліся нават асобныя фрагменты ў рускай агучцы). А вось частку «Вакол свету» дапоўнілі фрагменты відэападарожжаў — здымкі маляўнічай мясцовасці, яркія і зіхатлівыя, болей за ўсё яны нагадваюць кліпы... Аднак удзельнікі гурта ўпэўнены ў слушнасці выкарыстання менавіта такіх кадраў, прызначаных для таго, каб, па-першае, здзіўляць, а па-другое, падкрэліваць музычную лінію.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Новае гучанне старых гісторый

У Палацы культуры Мінскага трактарнага завода стары Новы год аб'яднаў на адной сцэне аркестр рускіх народных інструментаў і сімфанічны аркестр Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Спалучэнне класічных сусветных кампазіцый і рускай народнай музыкі стварыла непаўторную атмасферу навагодняга цуду.

Абодва студэнцкія калектывы створаны на базе Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Аркестр рускіх народных інструментаў складаецца з больш чым 40 студэнтаў розных спецыяльнасцей — дамрыстаў, балалаечнікаў, баяністаў. Афіцыйная дата заснавання калектыву — люты 1954 года. Арганізатарам і кіраўніком да 1973-га быў знакаміты музыкант Георгій Жыхараў, пад кіраўніцтвам якога аркестр стаў лаўрэатам Сусветнага фестывалю моладзі і студэнтаў у Маскве. Сёння калектыў узначальвае дацэнт Эльвіра Тахірава.

Сярод апошніх творчых дасягненняў калектыву: XI Міжнародны конкурс-фестываль «Зіміння зоркі Дрэздэна 2021» — лаўрэат I ступені і ўладальнік залатога медала, Міжнародны конкурс «Людзі іграюць музыку» — лаўрэат I ступені (2021 г.), VIII Міжнародны конкурс выканаўчага майстэрства «Санкт-Пецярбургскія Асамблеі мастацтваў 2021» — лаўрэат I ступені, Міжнародны конкурс — фестываль мастацтваў «Вяршыня таленту» (2023) — Гран-пры і інш.

У рэпертуары калектыву — сачыненні рускіх і заходнееўрапейскіх кампазітараў, арыгінальныя творы для аркестра, апрацоўкі народных песень. Аркестр падтрымлівае цесныя творчыя сувязі з вядучымі народнымі калектывамі Расіі, з кампазітарамі і дырыжорамі.

У канцэртнай праграме «Стары новы год» у выкананні аркестра рускіх

народных інструментаў прагучалі кампазіцыі А. Цыганкова «Перавоз Дуня трымала» і «Opus One» (сусветная прэм'ера), імправізацыі на тэму «Палёт чмяля» з оперы М. А. Рымскага-Корсакава «Казка пра цара Салтана», музыка Д. Уільямса «Люк і Лея» з кінастужкі «Зорныя войны», «Ватра» У. Матвейчука.

Аркестр змог паказаць магчымасці рускіх народных інструментаў у выкананні не толькі класічных твораў, але і сучасных кампазіцый розных жанраў. Сюрпрызам для слухачоў, асабліва для аматараў рок-музыкі, стала песня «Du riechst so gut» нямецкага гурта «Rammstein» у апрацоўцы Д. Калініна. Сінтэз рока і балалайкі — дзіўная з'ява ў музычнай індустрыі.

Сімфанічны аркестр БДАМ займае асаблівае месца ў творчым жыцці ўстановы. На яго базе прайшла падрыхтоўка вялікай колькасці музыкантаў, якія пашыраюць традыцыі беларускай аркестравай школы не толькі на радзіме, але і за мяжой.

У розныя гады кіраўнікамі калектыву былі таленавітыя дырыжоры П. Кірыльчанка, В. Мнацаканаў, А. Лапуноў, М. Калядка, М. Анісімаў, А. Галанаў і інш. Сёння аркестрам кіруе дацэнт кафедры духавых інструментаў і аркестравага дырыжыравання Аляксандр Сасноўскі.

Пачынаючы з 1994 года калектыў рэгулярна выступае на рэгіянальных і міжнародных пляцоўках («Лета Вялікага Саду», Францыя; «Навагоднія музычныя вечары» і Вагнераўскі фестываль, Германія). Кожны год аркестр дае цыкл канцэртаў у зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі і ў розных гарадах нашай краіны. Калектыў плённа супрацоўнічае з музыкантамі з Германіі, Францыі, Расіі, Турцыі. Разам з аркестрам выступалі выкладчыкі і студэнты Акадэміі музыкі: народныя артысты Беларусі І. Алоўнікаў, прафесар В. Шацкі, лаўрэаты міжнародных конкурсаў А. Сікорскі, К. Красніцкі і інш.

Рэпертуар аркестра складаюць творы кампазітараў з розных краін свету:

сусветныя класікаў — І. С. Баха, В. А. Моцарта, Л. Бетховена, І. Брамса, К. Дэбюсі, Дж. Расіні, І. Штрауса, рускіх кампазітараў — П. Чайкоўскага, М. Мусаргскага, А. Барадзіна, С. Рахманінава, Д. Шапастаковіча, беларускіх аўтараў — А. Багатырова, Д. Смольскага, Г. Гарэлавай, А. Літвіноўскага. Рэпертуар сапраўды інтэрнацыянальны!

На сцэне Палаца культуры МТЗ у выкананні сімфанічнага аркестра прагучалі кампазіцыі Г. Манчыні «Ружовая пантэра», А. П'яцола «Лібертанга» і інш. Важнай часткай праграмы стала кампазіцыя В. Іванова «Рамантычны вальс», якую народны артыст Рэспублікі Беларусь прысвяціў сваёй жонцы алімпійскай чэмпіёнцы Алене Бяловай.

Сумесную праграму двух аркестраў адкрыла вядомая кампазіцыя, без якой не абыходзіцца амаль ні адно навагодняе свята, — «Happy New Year» шведскага гурта «ABBA». Песня даўно стала сімвалам надзеі на лепшую будучыню, а ў выкананні аркестраў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі змагла пакарыць сэрцы слухачоў і перадаць закладзены аўтарамі настрой.

Сапраўдную «фэстывальную» атмасферу прыўнесла ў залу Палаца культуры сусветна вядомая песня «Tico-tico», напісаная бразільскім кампазітарам З. Абрэў у 1917 годзе.

У сумеснай творчасці аркестр рускіх народных інструментаў і сімфанічны аркестр больш звярталіся да класічных твораў кампазітараў з усяго свету. Цікавае спалучэнне сімфанічных і народных інструментаў надае новае гучанне старым мелодыям. Падобныя сумесныя канцэрты пашыраюць магчымасці ўсёй музычнай культуры і спрыяюць росту цікавасці да аркестравай дзейнасці.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,
фота аўтара

Там, дзе нараджаюцца цуды

Паглыбіцца ў атмасферу цудаў і зноў апынуцца ў дзіўнасце, дзе ўсе, нават самыя неверагодныя, фантазіі ажываюць, можна на выстаўцы «Зімяная казка» ў мастацкай галерэі FARBA. Творцы паспрабавалі адлюстраваць беларускія калядныя традыцыі праз сучасны светлапогляд, захоўваючы аўтэнтэчнасць нашай культуры, багацце народных звычаяў і ўтульнасць беларускіх «вячорак».

Выставачны праект паказвае зіму праз прызму поглядаў сучасных аўтараў і іх інтэрпрэтацыю культурнай спадчыны нашых продкаў — менавіта гэтыя дзве тэмы раскрываюцца ў экспазіцыі. «Зімяная казка» радуе гледача багаццем прадстаўленых відаў мастацтва — тут можна ўбачыць жывапіс і скульптуру, прадметы дэкаратыўна-прыкладнага

мастацтва і лічбавыя ілюстрацыі, а культурна-праектна з'яўляецца тэатр выцінанкавых ценяў і «Нейрабатлейка», створаная пры дапамозе штучнага інтэлекту.

Аснову кампазіцыі складаюць работы сучасных беларускіх мастакоў: Марыны Анішчык, Веранікі Архіпавай, Ірыны Бельскай, Валерыі Бірала, Анастасіі Бурай, Мішы Дайліды, Яны Доўнар, Наталіі Еўтух, Таццяны Калькевай, Таццяны Леановіч, Алены Ліпінскай і інш. Над дэкарыраваннем уваходнай зоны працавала Алена Ермаловіч (студыя-майстэрня «Smile House»).

Першая зала галерэі прысвечана беларускім калядным традыцыям, адлюстраваным у жывапісе, лічбай ілюстрацыі і аб'ектах дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Праект Анастасіі Бурай «НАстроі» раскрывае структуру і стылістычныя асаблівасці жаночага строю пэўнага раёна. Гэтая серыя дэкаратыўных кампазіцый складаецца з 5 твораў, дзе кожная работа паказвае важныя і пераломныя моманты ў жыцці жанчыны.

Пачынаецца серыя з вобраза нявесты ў ляхавіцкім строі. Дзяўчына трымае ў руках кветкі шыпшыніку,

які сімвалізуе маладосць, прыгажосць і каханне. На другой рабоце адлюстравана цяжарная жанчына ў пухавіцкім строі. Тут можна ўбачыць фрагмент арнаменту з сімвалам багіні-маці. Трэцяя герайна паказана ў барысаўскім традыцыйным строі, яна трымае на руках дзіця, на другім плане — калыска і ручнікі з матывамі сям'і. Замужняя жанчына ў службкім строі стаіць каля лаўкі, тут жа атрыбуты Вялікадня, выкарыстаны матывы энергіі.

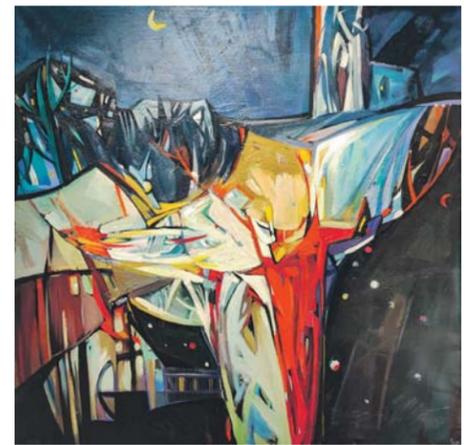
Пяты вобраз, які падводзіць вынікі жыцця беларускіх жанчын мінулага, — гэта бабуля, якая трымае ў руках доўгі ручнік (метафара паказвае яе доўгае жыццё). Яна была ткачыхай, аб чым сведчыць ткацкі станок на заднім плане. Гэты сімвал паказвае тое, што, як ткачыха тчэ палатно, так і чалавек — свой лёс.

Аб'ёмна-прасторавая кампазіцыя Алёны Сінкевіч «Жанчыны» з трох элементаў знаёміць гледача з аўтарскай тэхнікай пляцення вузламі. Разнастайныя калядныя маскі аўтарства Joynkline, выкананыя ў тэхніцы пап'е-машэ, прывабляюць незвычайнымі формамі і дзіўнымі міфічнымі персанажамі.

Асноўным сюжэтам для жывапісных работ сталі традыцыі святкавання Калядак на тэрыторыі Беларусі. Не абышлося без казачных істот, чараўніцтва і алегорый. Мастакі працуюць у розных стылях. На выстаўцы можна ўбачыць

работы ў кірунках экспрэсіянізм, імпрэсіянізм, аніمالістыка, абстракцыя і інш.

Другая зала прысвечана чараўніцтву люстэрак, на якіх звычайна варажаць дзяўчаты ў калядную ноч, каб даведацца будучыню. Творцы папрацавалі над звыклымі для гледачоў формамі люстэрак і ператварылі іх у фантастычных істот, напоўненых містыкай і сапраўдным беларускім духам.

Ганна Плотнікава «Зімовы вечар», 2018 г.

Ароматызаваны тэатр выцінанкавых ценяў паглыбляе ў казачную атмасферу, якую дапаўняюць апаваданні беларускага Палесся ў выкананні Юрыя Жыгамонта. Гэта сапраўднае месца рэлаксацыі, дзе можна адпачыць пасля цяжкай працы, зрабіць расслабляльную ароматпрактыку пад акампанемент народных казак.

Галоўнымі героямі «Нейрабатлейкі» ад галерэі FARBA сталі каза як адзін з распаўсюджаных калядных сімвалаў, беларускі дух зімы — Зюзя, жанчыны-калядоўшчыцы і сыны зімы, якія хочуць захапіць святло Зямлі. Цікавая гісторыя з беларускім каларытам падыходзіць для сямейнага прагляду.

Выставачны праект працуе да 2 сакавіка.

Лізавета КРУПІАНЬКОВА,
фота аўтара

Паліна Кузьміна «Лісічкі», 2022 г.

зваротная сувязь

Дзівы і не толькі

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя праграмы. Сярод новых літаратурных праектаў — «Нам засталася спадчына», які ажыццяўляецца сумесна з Інстытутам літаратуры НАН Беларусі. Вядучы — пісьменнік Навум Гальпяровіч.

У перадачы «Прачулым радком» у суботу і нядзелю

прагучаць вершы Казіміра Камейшы.

У «Радыесерыяле» раман Луізы Мэй Олкат «Маленькія жанчыны» чытае артыстка Ліка Пташук.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях у выкананні Лікі Пташук ажывуць старонкі рамана Маргарэт Мітчэл «Знесеныя ветрам». У «Радыебібліятэцы» слухайце твор Адама Міцкевіча

«Пан Тадэвуш, альбо Апошні наезд на Літве». Выкананца — заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Ілья Курган.

Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі», дзе гучаць апаваданні айчынныя і замежныя аўтараў.

Юным прыхільнікам мастацкага вяшчання канал «Культура» з панядзелка да пятніцы ў межах праекта

«Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівія» прапануе чытанне кнігі Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Вухуцік і дзіва». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У праграме магчымы змены.

«Чытаць з намі — утульна!»

Калі вы падпісаліся на газету «Звязда» ці на газету «Літаратура і мастацтва» на I квартал або на I паўгоддзе 2025 года — запаўняйце картку ўдзельніка, выразайце яе і дасылайце да 22 студзеня 2025 года ў рэдакцыю на адрас: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.

Сярод падпісчыкаў будуць разыграны сем канвектараў Edison Polo 1500 M і суперпрыз — маслены радыатар Neoclima NC 9309. Вынікі будуць апублікаваны ў газеце да 5 лютага 2025 года.

Прызы можна будзе атрымаць да 31 сакавіка 2025 года пры падачы квітанцыі аб падпісцы на «Звязду» або «Літаратуру і мастацтва» на I квартал ці на I паўгоддзе 2025 года. Пасля 31 сакавіка 2025 года выдача прызоў спыняецца і прэтэнзіі ад падпісчыкаў не прымаюцца. Умовы рэкламнай гульні чытайце ў «Звяздзе» ад 29 лістапада 2025 года, № 233.

Тэлефоны для даведак: (017) 271-81-53, 311-17-40.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі № 4265 ад 1.12.2022 г. выдадзена Міністэрствам антываганальнага рэгулявання і гандлю Рэспублікі Беларусь.

Картка ўдзельніка — падпісчыка «Звязды» або «ЛіМ» на I квартал або на I паўгоддзе 2025 года

Прозвішча, імя, імя па бацьку _____

Падпіска аформлена і аплачана ў _____

(аддзяленне сувязі)

на I квартал або на I паўгоддзе 2025 года

Жатні адрас і тэлефон _____

(абавязкова)

(індэкс)

Удачы ў розыгрышы!

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:

Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзей
Вольга Дадзімава

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзель крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выдадзенае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Вольга Аляксандраўна АНУФРЫЕВА
Нумар падпісаны ў друку
16.01.2025 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 808

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 193
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацый.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

